Cumhuriyet

13 OCAK
1985

SİYASET 85

PARASIZ EK
54

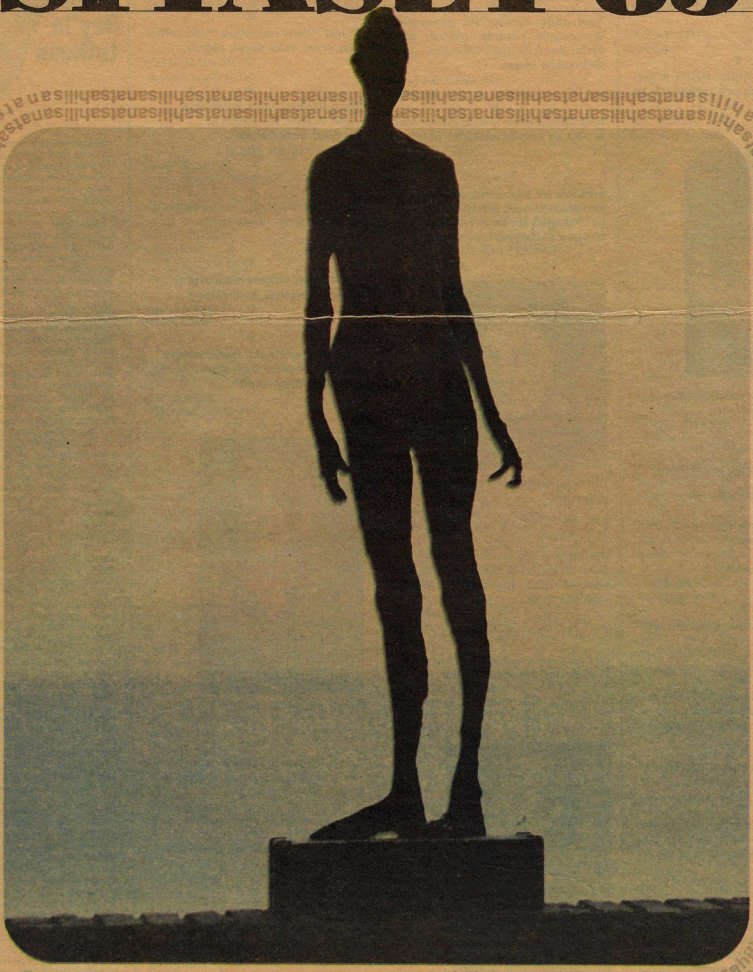

SANAT SAHİLİ

sanatsahilisanatsahilisanatsahilisanatsahili
sanatsahilisanatsahilisanatsahilisanatsahili

İNCİR ÇEKİRDEĞİ

David bütün hayatını anlattı bana. Beni Florida'ya götürüp hem dört katlı muhteşem villasını göstermek, hem de 15 yaşına giren kızı Kristin'le tanıştırmak bile istedi.

EMEL SAYIN
Şarkıcı

●

Emel'ciğim bak bütün flaşlar gögsüme patlıyor. Sana pek rağbet yok bu gece.

MÜJDE AR
Sinema oyuncusu

Nedense herkes kendini düşünüyor ve beni kullanmak istiyor.

BÜLENT ERSOY
Şarkıcı

●

Biz namusumuz için yaşıyoruz.

CELAL AVŞAR
Hülya Avşar'ın babası

●

Sanat dünyasında bir yere geldiysem, titiz ve özenli çalışmamla birlikte, paramla da geldim... Ama para sadece bir vasıta...

METİN MİLLİ
Petrolcü-şarkıcı

●

Futbolcu olmasaydım, politikacı olurdum.

YAŞAR DURAN
FB kalecisi

●

Biz sahada 11 kişi mücadele ediyoruz. Seyirci ise tribünde binlerce...

CEM PAMİROĞLU
FB futbolcusu

●

Türk futbolu kısa sürede düzelemez.

KEMAL ULUSU
Futbol Federasyonu Başkanı

●

Ben en az 20 Banazlı İsmail tanıdım. Ama karşılarında bir Hanımağa gibi düşman olmadığı için ortaya çıkmıyorlar.

SADRİ ALIŞIK
Sinema oyuncusu

●

Japonya şimdi, artık "mazlumların direniş bayrağı" olan bir ülke değildir. İsterse "zalim" olabilecek güçtedir. Bundan ötürü Türkiye'deki (ve başka diyarlardaki) romantik sempatisine göz kulak olmalı, onu daha gerçek unsurlara otutmaya çalışmalıdır.

AHMET KABAKLI
Tercüman Gazetesi yazarı

Çocuklar, trenlere taş atmayın.

VEHBİ DİNÇERLER
Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanı

●

Yeni yılda Türkiye'nin gündemini, ekonominin yanında, giderek daha fazla, siyasetin işgal edeceğini söylemek yanlış olmaz.

MEHMET BARLAS
Milliyet Gazetesi Başyazarı

●

Kim bizimle daha fazla alakadar olursa, biz de onlarla alakadar oluruz.

TURGUT ÖZAL
Başbakan

●

Sorumlu bir kişi olarak düşünmek ve bir karara vermak gereklidir. Düşünelim bakalım. Bir karara varmak elbette bunu kamuoyuna açıklarız.

A.KURTCEBE ALPTEMOÇİN
Maliye Bakanı

Dil konusundaki gereksiz hassasiyet nedendir?

SELDA ALKOR
"Hanımağa"

●

Başbakan'a bir iki defa soracak oldum. "Düzelecek İsmail Efendi, düzelecek" dedi. Hiç değilse aylığıma zam yapsınlar.

İSMAİL EFENDİ
Turgut Özal'ın kapıcısı

●

İşçi yararına yapılan her teklif Türk-İş'in desteğini yanında bulur.

ŞEVKET YILMAZ
Türk-İş Genel Başkanı

●

HP'de grup yok, görüş ayrılığı var.

YILMAZ HASTÜRK
HP Genel Sekreteri

Hayırlı, uğurlu olsun diyelim. Kömür zamları yapılıyor.

CEMAL BÜYÜKBAŞ
Enerji ve Tabii Kaynaklar "eski" Bakanı

●

"Özal" sesini çıkarmasa, belki enflasyon oranı daha düşük olurdu.

TURGUT SUNALP
MDP Genel Başkanı

●

Hem haklıyız, hem kalabalığız... Ama dağımık bir haldeyiz... Öyle ki; kırık-dökük... Tıpkı yüreğimiz gibi...

RAUF TAMER
Tercüman Gazetesi yazarı

●

Benim assolistlerden neyim eksik, niye ben assolist olamıyorum.

PAKİZE SUDA
Altsolist

●

Hedefimiz, nükleer silahların tümüyle ortadan kaldırılması.

RONALD REAGAN
ABD Başkanı

●

Karısının sözünden çıkmayanlara kılıbık diyenlere şaşıyorum. Acaba kendileri değil midir?

ŞENER ŞEN
"Kahkaha makinesi"

Bu yıl gelin olma sırası artık benim.

GÖNÜL YAZAR
Şarkıcı

●

Bazen son derece sessiz ve sakin bir insan olur. İşte o zaman içime fenalıklar basıyor.

GÜL SUNAL
Kemal Sunal'ın eşi

●

Bu verginin talihsizliği adından kaynaklanmaktadır.

VURAL ARIKAN
KDV'nin babası

●

Rüyamda, açık-saçık sahneler gördüm.

ZERRİN EGELİLER
Seks yıldızı

●

Dansöz oynatmakla Türk boksu kalkınmaz.

METİN ÜNÜVAR
Boks Federasyonu Başkanı

haftanın

Adnan Bey'in tutkusu

Hakkında rivayet muhtelifti... Kim bilir, belki de genç olduğu için onu çekemiyorlardı. O ise kendinden emin, işini yapıyordu. Başbakanıyla çalışıyor, onun adına araştırmalar, raporlar hazırlıyor, insanlarla konuşuyor, hatta seminerler bile veriyordu. Adı Adnan, soyadı Kahveci'ydi. *"Turgut Beyi"* diyordu, *"Babamdan bile çok severim."* Hayatını bu tozlu yollarına, ikbalin dik merdivenlerine bir küçük memur çocuğu olarak başlamıştı. Ailesi oldukça yoksuldu. *"Ben, çocukken sokaklarda Tommiks, Teksas satarak para kazanırdım"* diyordu o günleri anlatırken. Bu satışlardan kazandığı paraları kendine harçlık ediyordu küçük Kahveci... Sonra okul yılları..

Yeknesak, her zamanki başarılı öğrencilik... Onun için öğretmenleri *"süper çocuk"* diyordu. Ortaokul bitti, lise bitti. Bir burs kazanmıştı. Türkiye'den kalkacak, ta Amerikalara gidecekti okumak için.. Amerika'da da başarılı bir öğrenciydi. Söylediğine göre hem elektronikte yüksek lisans almış, hem *"tıp mühendisi"* olmuş, hem de kısa süreli iktisat kurslarına katılmıştı. Yani *"biraz iktisatçı"*ydı. Yalnız bu *"tıp mühendisliği"* meselesini kimseye anlatamıyordu. Türkiye'de böyle bir mühendislik dalı olmadığı, mühendis denilince akla bina yapan, yollara elektrik döşeyen, bir de bakanlık yapan ve iktisat konusunda ilginç fikirler ileri süren insanlar gelirdi. Bu tıp mühendisliği de neydi? Kahveci'nin kendisi bile tıp mühendisliği konusunda fazla ısrarlı davranmadı. Demek ki ya o kadar önemli bir şey değildi, ya da *"bizim bünyemize uymaz"*dı. Kahveci'ye devlet yolu, daha Amerika'dayken açıldı. Orada işçileri eski bakanlarından *Korkut Özal* ile tanıştı. Korkut Özal, Kahveci'yi çok sevmişti... Kahveci, Illinois eyaletinin *"tek emlak komisyoncusu"* unvanını terk ederek, Türkiye'ye koştu. Hemen Korkut Özal'ı gördü, devlet kapısında bir iş buldu. Ardından *"takdiri ilahinin tecellisi"*ne tanık olundu: Korkut Özal, Kahveci'yi Turgut Özal'a tanıştırdı.. Artık Kahveci'yi kimse tutamazdı. Turgut Özal, Süleyman Demirel'in başbakanlık müsteşarı olunca ne Vehbi Dinçerler'i unuttu, ne Ekrem Pakdemirli'yi, ne Yıldırım Aktürk'ü, ne de Adnan Kahveci'yi... Kahveci o günler için *"Ben de başbakanlıktaydım, ama Turgut Bey'le değil, doğrudan Süleyman Demirel'le çalışıyordum. Ona anarşiyle ilgili raporlar verdim"* diyordu. Bu sözlerin bir gazetede yayımlanmasından sonra Süleyman Demirel söz konusu gazeteye bir mektup yazıyor ve *"Böyle bir raporu hatırlamadığını"* belirtiyordu. Demirel, Kahveci için *"Kim bu adam yahu?"* demişti. 12 Eylül olup Turgut Özal da başbakan yardımcısı sıfatını kazanınca, Kahveci'nin yükselişi hızlandı. Artık Turgut Özal'ın evinden dışarı çıkmıyor, telefonlara bakıyordu. Söylendiğine göre, döviz kurunun serbest bırakılması gibi karışık işleri Adnan Kahveci, Özal'ın evindeki bir bilgisayarda hazırlamıştı. Kahveci'nin elektronik düşkünlüğü herkes tarafından biliniyordu. Parti kurucusu olarak veto edilince kendini iyice bilgisayarlara, öteki elektronik yeniliklere vermişti. Bakanlık yolları kapandığına göre danışmanlık yolları açılmıştı. Herkes onun için *"Özal'ın sağ kolu"* diyordu. O ise elektronik aletlerle uğraşıyordu hâlâ.. Teypler, içinde isimlerin geçtiği bantlar... Ortalık birbirine giriyor, Kahveci tutkusundan vazgeçmiyordu.

haftanın fotoromanı

Fotoğraf: SELAHATTİN YILMAZ/a.a.

dünya kulisi

REMBRANDT
Model, kanser miydi?

Rembrandt'in ***"Kral David'in mektubunu tutan Bathseba"*** *isimli tablosuna modellik yapanın kimliği, sanat tarihçileri arasında eskiden beri tartışma konusu. Leningrad'dan bir kanser uzmanı, Leonid Dymarski artık bu tartışmaya son vermek istiyor. Birçok bilim adamı bugüne kadar dinsel bir hava taşıyan bu kadının Hendrikje Stoffel olduğu inancındaydılar. Buna karşılık Dymarski modelin şüphe götürmez bir şekilde göğüs kanseri olduğunu savunuyor. Uzmanın görüşüne göre Bathseba'nın melankolik ve üzüntülü duruşunun dinsel anlatımla hiçbir ilgisi yok, kadının umutsuz ve ağır bir hastalığa tutulduğunu kanıtlıyor, ama bayan Stoffel, tablonun çizimi sırasında bir çocuk doğurmuş ve onu emzirmişti, demek ki kanser değildi. Bu nedenle Dymarski, Rembrandt'ın tablosuna modellik yapan kadının ressamın ev işlerini yapan Gertje Dirks olabileceğini savunuyor. Dirks'in o sırada ağır hasta olmasını ve kısa bir süre sonra da ölmesini, iddiasına kanıt olarak gösteriyor.*

FRANSA
Suları kim kesti?

"Bu sabah köşkte sular kesildi. Parasını ödeyemiyorum, çünkü ne bir birikimim, ne de param var. Bütün dünyaya, özellikle de Sayın Mitterrand'ın hükümetine sesleniyorum. Bütün ailemin telef olmasına göz yumamam." *Kimden geliyordu bu şikâyet? Fakir düşmüş bir soyludan mı? Hayır değil. Bu feryat Afrika'da bir eski diktatörden ve şu anda Fransa'da bir köşkte yaşayan Jean Bedel Bokassa'dan geliyordu. 20 bin frank tutarında su parası ödemek zorunda kalan Bokassa'nın Fransız ordusundaki albaylık görevinden aldığı maaş 7 bin frank. Suları akmayan Albay Bokassa şüphesiz çok güç bir durumda. Shakespeare'in ünlü kahramanı Macbeth gibi, suçlarından arınmak için ellerini yıkamak isteyebilir, ama su yok.*

ABD
"Adı belirtilmeyen" McFarlane

ABD Dışişleri Bakanı George Shultz, geçen pazartesi ve salı günleri Sovyet Dışişleri Bakanı Andrei Gromiko ile buluştuğunda, Sovyet meslektaşı, onun ne diyeceğini çoktan öğrenmişti bile. Çünkü görüşmeden önce Beyaz Saray'dan ***"adı belirtilmeyen bir yetkili"****, Başkan Reagan'ın Shultz'a görüşmeyle ilgili verdiği talimatları bütün ayrıntılarıyla basına sızdırmıştı. Shultz'un söyleyeceklerinin temelini,* ***ABD'nin "yıldızlar savaşı"*** *programından vazgeçmeyeceğini, hatta Sovyetler'den de uzay savunma silahları geliştirmelerini isteyeceği oluşturuyordu. Bu bilgileri sızdıran kişinin ise Ulusal Güvenlik Danışmanı Robert McFarlane olduğu herkesçe bilinen bir sırdı.* ***"Time"*** *dergisi, görüşmelerle ilgili yazısında bu olayla alay etmek için McFarlane'in iki fotoğrafını yanyana bastı. Birinin altyazısında* ***'Ulusal Güvenlik Danışmanı Robert McFarlane"*** *deniyordu. Diğer fotoğrafta ise* ***"adı belirtilmeyen bir yetkili"*** *nin temsili resmi veriliyordu. Böylece senaryosu belli bir oyuna dönüşen görüşme hakkında Savunma Bakan Yardımcısı Richard Perle'in yorumu daha da ilginçti:* ***"Shultz-Gromiko görüşmesi fare doğuracak. Fare hızla sahneden geçip kaybolacak. Gazeteciler de 'Ne? Hepsi bu muydu?' diyecek."***

32 kısım tekmili birden

CANAN YAZGANGİL

Görünüşe bakılırsa, her zamanki gibi olağan bir cumartesi günüydü. Bir memur kenti olarak bilinen Ankara'da, kış mevsimine göre yumuşak sayılabilecek hava Ankaralıları KDV korkusuna rağmen çarşı pazar gezmeye, vitrinleri seyretmeye yöneltmişti.

Başkentin bu sakin ve olağan görünümü, saat 13.00'te haber bülteninde bir istifa haberinin duyurulması ile bozuldu. Radyonun 13.00 haber bülteninde Devlet Bakanlarından İsmail Özdağlar'ın sağlık nedeniyle istifa ettiği, yerine bir İstanbul Milletvekili Mustafa Tınaz Titiz'in atandığı, bir başka Devlet Bakanı Sudi Türel'in Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'na, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Cemal Büyükbaş'ın da Devlet Bakanlığı'na getirildiği açıklanıyordu.

ANAP'ın genç milletvekillerinden İsmail Özdağlar, biraz deli dolu ama zeki, sinirli ve kafasının dikine giden biriydi. Hem bakanlığının son zamanlarında yakın çevresine çok yıprandığını söylüyor, yorgunluk ve sinir bozukluğundan TBMM'de bir **"ruh gibi"** dolaştığını anlatıyordu. Üstelik hükümet içinde baştan beri uyumsuz bir bakan olarak adı çıkmıştı Özdağlar'ın. Önce KİT'lerin yeniden düzenlenmesi, daha sonra da kalkınmada öncelikli bölgeler konusunda Başbakan Özal'ın görüşleriyle çelişen bazı görüşleri olduğu biliniyordu. Hükümetle Özdağlar arasındaki uyumsuzluk Gökova'ya termik santral yapımı konusunda açık olarak ortaya çıkmıştı. Özdağlar, muhalefetin gensorular verdiği, yapımına karşı çıktığı Gökova Termik Santrali için, bakanlığına bağlı Çevre Genel Müdürlüğü aracılığı ile karşı çıkmış, Çevre Müdürlüğü'nün hazırladığı raporda, Gökova Termik Santralının çevre kir'lenmesine yol açacağı belirtilmişti. Özdağlar'ın bu çıkışından sonra, Çevre Genel Müdürlüğü, bakanlığının bünyesinden alınmış, bir başka Devlet Bakanlığına bağlanmıştı. Özdağlar'ın tepki toplayan icraatlarından biri de akaryakıt bayilikleri konusu olmuştu. Özdağlar öncelikle yeni akaryakıt bayii açılmasını durdurmuş, bu nedenle de bazı partililerin tepkilerini toplamıştı. Özdağlar'ın Cemal Büyakbaş'la çatışması, sadece Gökova konusunda da değildi. Hemen sonra maden yasa taslağında hükümetin getirdiği bor dahil tüm madenlerin eski sahiplerine iadesine ilişkin hükme de İsmail Özdağlar karşı görüş bildirmişti. Özdağlar, kabine içerisinde dosyası kabarık bakanlardan biriydi. Sinirli ve çabuk tepki gösteren tavırları dış temsilciliklerden Başbakan Özal'a kadar yakınına konusu olurken, Özdağlar son kavgayı makamında ANAP'lı iki milletvekiliyle yaptı. Bir iş için makamlarına gelen Niğde Milletvekili **Haydar Özalp** ile **Birsel Sönmez**'i makamından sert bir biçimde kovan ve görüşmek istemeyen Özdağlar, üstelik hiç söylenmeyecek bir şeyi söyleme cesaretini göstermişti: **"Başlarım böyle partiye, ... partisinin de grubunun da, bıktım artık. Bana iş getirmeyin, bıktım, nefes alamıyorum. Hem işim var şimdi, Cumhurbaşkanı ile görüşmeye gidiyorum. Beni çağırmış..."**

Özdağlar'ın, bu sinirli ve tepkisel yapısı ve hükümete ters düşen bazı davranışları nedeniyle bakanlık görevinden uzaklaştırılması bekleniyordu, ama Başbakan Özal yakın çevresine uzun süredir hükümette değişiklik düşünmediğini, bakanların bir süre daha denenmesi gerektiğini söylüyor, bu görüşler nedeniyle de en azından büyük kongre sonrasına kadar bir hükümet değişikliği düşünülmüyordu.

Özdağlar'ın cumartesi günü istifasının açıklanması beklenmedik, ama erken bir doğum olarak yorumlandı. Kimsenin aklına bir başka neden gelmiyordu.

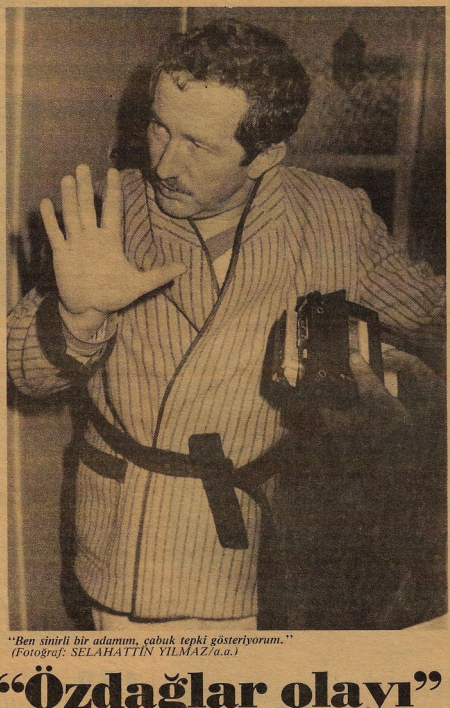

"Ben sinirli bir adamım, çabuk tepki gösteriyorum."
(Fotoğraf: SELAHATTİN YILMAZ/a.a.)

"Erken doğum" yorumunu Özdağlar'ın durumu da doğrular gibiydi. Özdağlar'ın evi, istifayı radyo haberlerinden duyan gazetecilerle doluydu. Özdağlar'ın eşi, biraz yorgun ve üzüntülü gazetecileri kapıda karşılıyor, **"İsmail Bey rahatsız, kendisine ilaç verildi, kesin olarak dinlenmesi lazım. Kalp spazmı geçirdi. İçeride uyuyor"** diyordu. Dikmen'de Azot Sanayii lojmanının Özdağlar'a tahsis edilen iki dairesinin kapısında bekleyen gazeteciler bir süre sonra içeriye alınıyorlar, Özdağlar yatakta, yorgun ve sararmış bir yüzle resimler çekiliyor ve Özdağlar **"Kalp spazmı geçirdim. Çok yorulmuştum. İstifamın politik bir yönü yoktur"** diyordu.

Buraya kadar her şey olağan, kuşku uyandırmayacak gibiydi. Aynı gün görüştüğümüz Özdağlar, hasta yatağında hükümet içerisinde çok yıprandığını, işlerin çokluğu nedeniyle çok yorulduğunu anlatıyor, **"Ben sinirli bir adamım, çabuk tepki gösteriyorum"** diyordu. Özdağlar, istifasının gelişimini ise şöyle anlatıyordu:

"Beni çok yıprattılar, sinirli, çabuk tepki gösteren bir insanım, ama haksızlıklara gözümü kapayamam. Bakanlar Kurulu toplantısı vardı. Geç vakte kadar sürdü. Önemli konuları görüştük. Gece eve geldiğimde, hep nükleer santral ihalesini düşündüm. Gökova'yı düşündüm. Öyle bunalmışım ki, salondaki koltuğun üzerine yığılıp kalmışım. Nefes alamıyordum. Koruma polislerim beni Ankara Tıp Fakültesi Hastanesi'ne kaldırdılar. Orada tedaviye alındım. Gece hastanede kaldım. Sabah gözümü açtığımda duvarları beyaz badanalı bir odada tek başıma yatıyordum. O an düşündüm genç, insanları, yaşamayı seven, memleketini daha çok seven biriyim. Bir bakanlık için değer mi, dedim. Her iş üzerime yıkıldı, çok yıprandım. Bakanlık için hayatımı ortaya koymaya değer miydi? Hemen kâğıt kalem istedim ve Başbakana istifamı yazdım. Sonra hastaneden ayrıldım. Sabah erkenden makamıma uğradım. Ondan sonra da Kavaklıdere'de bir laboratuvara gittim. Hava yağmurluydu, ayağım kaydı düştüm. İyice kötü oldum. Eve geldim, dinlendim. Öğleye doğru Başbakan beni aradı: 'İstifa etmekte kararlı mısın, emin misin' diye sordu. Ben de 'Evet, kararlıyım' dedim. İstifamın kabul edildiğini haberlerden öğreniyorum."

Geceyarısı bir başka senfoni

Gece saat 23.00'e kadar yine görünüşte her şey normaldi. Ancak bu arada basına duyurulmayan bazı gelişmeler oluyor, Başbakan Turgut Özal Cumhurbaşkanlığı Köşkü'ne çağrılıyor, görüşmeden sonra, Başbakanlık Konutu'nda Adalet Bakanı Necat Eldem ve Danışman Adnan Kahveci, Başbakanlık Müsteşarı Hasan Cemal Güzel ile toplantılar yapılıyor, ANAP Genel Merkezinde yoğun bir telefon trafiği başlıyordu.

Başbakan Turgut Özal, gecenin geç saatlerinde Genel Başkan Yardımcısı Halil Şıvgın ile telefonda görüşüyor, Ankara'da bulunabilecek tüm milletvekillerinin genel merkeze çağrılmasını emrediyor. Özdağlar'la ilgili **"ciddi yolsuzluk"** iddiaları olduğunu, bu nedenle Meclis soruşturması açılması yolunda önerge hazırlanmasını söylüyordu.

Anayasanın Meclis soruşturması açılmasına ilişkin hükmü uyarınca 40 milletvekili ANAP Genel Merkezinde biraraya geliyor ve hepsi de **"Başbakan'a sonsuz inançlarından"** dolayı, **"Başbakanın isteği karşısında boynumuz kıldan ince"** diyerek henüz hazırlanmamış önergeye imzalarını koyuyeriyorlardı.

Özdağlar'ın beklenmedik istifa haberi gibi, hakkında **"ciddi yolsuzluk"** iddiası bulunduğuna ilişkin haber de Başbakanlık tarafından tüm basından kaçırılarak saat 23.00'ten az önce TRT'ye ulaştırılıyor ve 23.00 bülteninde duyurulması sağlanıyordu.

Başbakanlığın geceyarısı gelen bu ikinci açıklaması, sadece iki cümleden oluşuyordu:

"Manisa Milletvekili ve Devlet eski Bakanı İsmail Özdağlar ile ilgili olarak ciddi bulunan bir yolsuzluk iddiası, kanuni gereği yapılmak üzere Adalet Bakanlığı'na intikal ettirilmiştir. Kamuoyuna duyurulur."

Sakin ve olağan başlayan bir cumartesi günü, gece yarısı Başbakanlık tarafından yapılan bu açıklamayla soru işaretleri ile dolu karanlık bir güne, hatta günlere dönüşüyordu.

Özdağlar'ın evi yeniden gazeteciler ile doluyor. Hasta yatağında dinlendiği söylenen Özdağlar, eşi aracılığı ile uyandırılıyor ve ilk tepkisi, **"Nereden çıktı bu yolsuzluk. Ne yolsuzluğu... Anlayamıyorum bir türlü"** oluyordu.

Ardı arkası kesilmeyen telefonlara Zahide Özdağlar yanıt veriyor, **"İsmail Bey, benden hiçbir şeyi saklamaz. Radyodan duyduk. Şoke olmuş durumdayız, ne demek oluyor bu?"** diyordu.

Özdağlar'ın evini o gece önce Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanı Vehbi Dinçerler, arkasından ANAP Genel Başkan Yardımcısı Mehmet Keçeciler arıyor, hanımına **"Ne yolsuzluğu Allah aşkına, şoke olduk. Nereden çıktı bu"** soruları hep, **"Valla bilmiyoruz, gerçek herhalde anlaşılır, üzülmeyin"** yanıtlarıyla geçiştiriliyordu.

İsmail Özdağlar ise sinirli, yorgun, şaş-

"Özdağlar olayı" bilmecesi

Her şey sakin bir cumartesi günü oldu. İnsanlar, yumuşak bir havada gönüllerince sokağa çıkmış, dolaşıyordu. Kimi alışveriş yapıyor, kimi sinemaya gidiyor, kimi elleri cebinde sokakları arşınlıyordu. Derken saat 13.00 oldu ve herkes radyo başına koştu. Türkiye Cumhuriyeti hükümetinin bir bakanı, bir Devlet Bakanı istifa etmiş, iki bakan kabine içinde koltuk değiştirmiş, istifa eden bakanın yerine yenisi atanıvermişti.

İstifa eden bakanın adı İsmail Özdağlar'dı. İstifa gerekçesi ise "sağlık." Gazeteciler, müstafi bakanın evine üşüşmüşlerdi. Bakan, pijamalarıyla yataktaydı ve "Çok yoruldum, kalbim dayanmadı, spazm geçirdim" diyordu. "Bir bakanlık için değer mi? Benim canım gidiyor." Her şey normale yakındı.

kın, yüzünde boncuk boncuk biriken terleri silerken, devamlı diazem istiyor, iki elinin arasına kafasını sıkıştırarak, **"Ne olabilir, ne olabilir"** diye kendisini yokluyor, **"Hayır, yok inanın hiçbir şey gelmiyor aklıma... Etibank'ta birkaç olay vardı, ama Başbakan biliyor, hem onlar benimle ilgili değil... TÜPRAŞ desem bir şey yok.. Türkiye Petrolleri'nde yok... Çıldıracağım... Anlayamıyorum. Bu bir komplodur, böylesi yuvarlak bir açıklama ile ne yapılmak isteniyor"** diyordu.

O gece gazetecilerin ısrarı üzerine Zahide Özdağlar Başbakanı konuttan arıyor, telefonu açan sekreter hanım ise, **"Sayın Başbakanımız yarınki gezi için dinlenmeye çekildiler. Şu anda odasında uyuyorlar. Semra Hanım da kapıları kilitlediler. Aradığınızı kendisine ulaştıramam"** yanıtını veriyordu.

Artan soru işaretleri

Cumartesi gecesi tüm çabalara rağmen, Özdağlar'ın istifa nedeni olarak gösterilen yolsuzluk suçlamasının ne olduğu hâlâ öğrenilememiş, kabinedeki bu beklenmedik değişikliğin yöntemine ilişkin soru işaretleri ise çoğalmaya başlamıştı...

• Özdağlar'ın ifadesine bakılırsa, kendisi cuma sabahı istifasını Başbakana iletmişti. Daha sonra Başbakan Özal, perşembe günü Bakanlar Kurulu toplantısından sonra Özdağlar'la konuştuğunu ve hakkında ciddi bir yolsuzluk ihbarı bulunduğunu belirterek, istifasını vermesini istemişti. Her iki durumda da istifa 1.5 gün kamuoyundan gizlenmişti. İstifa olayının gizlenmesinin nedeni neydi?

• Başbakanlığın Özdağlar'ın istifasına ilişkin 13.00 haber bültenine yetiştirilen açıklamasında, istifa gerekçesi olarak **"rahatsızlık"** gösteriliyordu. Aynı Başbakanlık gece 23.00'te yaptığı açıklamasında ise istifa gerekçesini, **"ciddi bir yolsuzluk iddiası"** olarak göstermişti. Yolsuzluk iddiası neden 10 saatlik bir gecikme ile açıklanmıştı? Üstelik hâlâ yolsuzluğun hangi olaya ilişkin olduğu neden saklanıyor, Başbakan ve tüm bakanlar ile parti yöneticileri Özdağlar'ın istifasına ilişkin soruları yanıtsız bırakıyorlardı?

Alelacele partiye çağrılan ANAP'lı milletvekillerine sadece, **"Başbakan Meclis soruşturması önergesini imzalamanızı istiyor"** denilince, hepsi imzayı basmışlardı. Önerge gerekçesinin de sonradan açıklanması milletvekillerinin kafasında bile bazı soru işaretleri oluşturmuştu:

• Yolsuzluk olayına ilişkin ihbar kime yapılmıştı. Başbakana mı, yoksa daha üst makamlara mı? Veya yolsuzluk iddiasında bulunan muhbir işini sağlama bağlayıp her iki makama da aynı ihbarı iletme yoluna mı gitmişti?

• Bazı yorumlara göre, istifaya ilişkin Başbakanlıktan yapılan iki ayrı açıklamadan ilki **"Yolsuzluk olayının üstü, bakan görevden alınarak örtülmek istendi"** yorumlarına yol açarken, aradan 10 saat geçtikten sonra yapılan **"ciddi yolsuzluk iddiaları"** gerekçeli açıklama, hükümete bazı üst makamların **"olayın üstünü örtmeyin, yolsuzluğu açıklayın"** yolunda baskıları olduğu biçiminde değerlendiriliyordu.

Tek kanıtlı gerekçe

Başbakan Turgut Özal, pazar günü Konya'ya gitti. Konya gezisi sırasında Özal ile her şey konuşuldu, katma değerden fiyat artışlarına, zamlardan peynire, işçi ücretlerine kadar her şeyi sormak serbestti. Özal İsmail Özdağlar'ın istifasına ilişkin soruları ise tek yanıt veriyordu: **"Yolsuzluk yapan en yakınımız bile olsa üzerine gideriz. Yolsuzluğun ne olduğunu açıklamam mümkün değil, konu adalete intikal etmiştir. Orada ortaya çıkar. Özdağlar'ın istifasını ben istedim."**

Meclis soruşturması önergesinin gerekçesi hâlâ ortada yoktu. Soru işaretleri ise giderek artıyor, sorular söylentilere karışıyordu:

• Etibank'ın bir soda ihalesinde Amerikan firması ile ortaklık kurması nedeniyle Özdağlar yolsuzlukla suçlanıyor.

• Etibank Genel Müdürü Muammer Öcal, kardeşine ait bir firmaya usulsüz kredi vermiş, İsmail Özdağlar bu yolsuzluğa göz yummuş...

• Petrol alımlarında usulsüzlük nedeniyle suçlanıyor.

• Akaryakıt bayiliklerinin dağıtımında yolsuzluk var.

• Akaryakıt nakline ilişkin yolsuzluk.

Özdağlar'ın ne ile suçlandığı ancak pazar günü akşama doğru belli oldu. İddiaya göre, Özdağlar UM Deniz Nakliyat Şirketine, akaryakıt taşımacılığında bazı kolaylıklar sağlamış, bunun karşılığında da şirketin sahibi Uğur Mengenecioğlu'ndan rüşvet almıştı.

Kanıt ise daha sonra ortaya çıktı. Mengenecioğlu ile Özdağlar arasındaki rüşvet pazarlığı teybe kaydedilmişti... Bu kez **"nasıl"** soruları büyüdü.

Özdağlar hâlâ hasta olduğunu söylüyor, olayın bir komplo olduğunu tekrarlıyor ve rüşvet aldığı veya istediği şeklindeki suçlamaları şiddetle reddediyordu. Olay tam bir polisiye romana dönüşmüştü...

Sonra ses kayıt bandları ortaya çıktı. Başbakan Özal'ın yanıtlamaktan ısrarla kaçındığı soruların yanıtları, bazı gazetelere ulaştırılmıştı. Özal'ın üzerine titrediği ve gözü gibi sakladığı bandlar çarşamba günü bütün gazetelerde ufak tefek farklılıklarla da olsa yer alıyordu. Bandların bazı gazetelere verilmesi olayı Özal'ı çok kızdırmış, hatta Başbakan bandların basına verildiğini öğrenince, bir parti yöneticisini çağırtarak, **"Kim bu içimizdeki hain"** demişti.

Bandlardaki değişik ifadeler, Başbakanın Danışmanı Adnan Kahveci'nin adını birkez daha ön plana çıkarıyordu. Hükümet çevrelerinin verdiği bilgiye göre, ihbar önce Başbakana yapılmıştı. Başbakan konuyu ciddi bulurak araştırma ile Başdanışmanı Adnan Kahveci'yi görevlendirmiş, Adnan Kahveci de Uğur Mengenecioğlu ile temas kurarak iddiaların ispat etmesini istemişti. Yine söylenene göre Uğur Mengenecioğlu'nun cebine teyp koyulmuş, Mengenecioğlu Özdağlar'ın makamına giderek kendisiyle görüşmüş, görüşmeler banda alınmış, Özdağlar ilk taksit olan 25 milyonu aldığını, ikinci taksidin ne zaman ödeneceğinin pazarlığını yapmıştı. Bir başka söylentiye göre, bandın yanı sıra başka kanıtlar da varmış.

Özdağlar'a istediği 25 milyon lira teslim edilmişti. Bir görüşe göre çek ile, bir görüşe göre de numaraları belirlenmiş nakit olarak...

Muhbir ne diyor?

Önerge gerekçesinde, muhbir olarak belirtilen Uğur Mengenecioğlu ise gazetecilerle söyleşisinde, Özdağlar'ın rüşvet istediğini, ancak rüşvet almadığını söylüyordu.

Sonra ortaya bir başka deniz nakliyat şirketi Cerrahoğlu çıktı. Daha önce UM'un yürüttüğü nakliye işlemi Cerrahoğlu'na verilmiş, bunun üzerine Mengenecioğlu ihbarda bulunmuştu...

İnsanlar evlerine çekilmişler, hatta uyumaya hazırlanmışlardı bile. Saat 23.00 olunca yine radyo başına koştular. Başbakanlık açıklama yapıyordu: "İsmail Özdağlar'ın hakkında ciddi yolsuzluk iddiaları olduğu..." Gazeteciler yine müstafi bakanın evine koştular. Bakan normal bir hasta gibi yatağında uyuyordu. Uyandırıldı. Açıklamayı duyunca başını iki elinin arasına aldı, "Düşünüyorum, düşünüyorum" dedi, "Aklıma hiçbir şey gelmiyor.."

Pazar günü sabahı herkes Başbakan'ı bekliyordu. Başbakan, Konya'ya partisinin il kongresini izlemeye gidecekti. Yolda, olayla ilgili bütün sorulara aynı cevabı veriyordu: Biz, babamız olsa dinlemeyiz, eğer bir yolsuzluk yapmışsa adalete intikal etmiştir, gereken yapılır.

Özdağlar'ın istifasının üzerinden yaklaşık beş gün geçtiği halde, ne suçlamalar bütünüyle ortaya konulabilmiş, ne kanıtlar ortaya dökülmüş, tam tersine soru işaretleri bu kez **"siyasi boşa yorumlara"** yol açmıştı.

ANAP içindeki MHP-MSP çatışmasının MHP kanadının üstünlüğü ile sonuçlanmasından, TBMM'de yeni bir siyasi aritmetik oluşturma çabalarına kadar birçok yorum dillerde dolaşır olmuştu.

Olayın üzerinden bir hafta geçmesine rağmen hâlâ açıklık yok...

Özal ve Özdağlar, eski mutlu günlerinde. (Fotoğraf: RIZA EZER)

İSTİFA ÇEKİRDEĞİ

Her iş üzerime yıkıldı. Bir bakanlık için hayatımı ortaya koymaya değer miydi? Hemen kâğıt kalem istedim ve Başbakana istifamı yazdım.
İSMAİL ÖZDAĞLAR
Devlet eski Bakanı

•

İsmail'in kesin olarak dinlenmesi gerek.
ZAHİDE ÖZDAĞLAR
Eşi

•

Sık sık gelin emi...
İSMAİL ÖZDAĞLAR

•

Hükümetten ayrılmak isteyen bir bakan, gider Başbakan'la konuşur. Durumu Başbakan değerlendirir. İstediği gibi de bakanları değiştirebilir.
CEMAL BÜYÜKBAŞ
Devlet Bakanı

•

Ne çekiyorsam en sevdiklerimden çekiyorum.
TURGUT ÖZAL
Başbakan

•

Başbakanı babamdan öte severim.
İSMAİL ÖZDAĞLAR

•

Bu hadise Türkiye'nin karanlıkta kalan hadiselerinden biridir.
GÖKBERK ERGENEKON
DYP Genel Başkan Yardımcısı

•

Biz, Başbakanlığın açıklamasını izliyoruz.
HALİL ŞIVGIN
ANAP Genel Başkan Yardımcısı

•

Sayın Özal bu işin çok ciddi olduğunu söyledi bana.
MEHMET KEÇECİLER
ANAP Genel Başkan Yardımcısı

•

O kadar çok soru sormayın.
TURGUT ÖZAL

•

Babası da yolsuzluğu affetmezdi.
HAFİZE ÖZAL
Başbakanın annesi

•

Ama eğer dostlarının, yakınlarının ve fırsatçı namussuzların aldatmaları ile bir yolsuzluğa katıldı veya sebep oldu ise...
AHMET KABAKLI
Tercüman Gazetesi yazarı

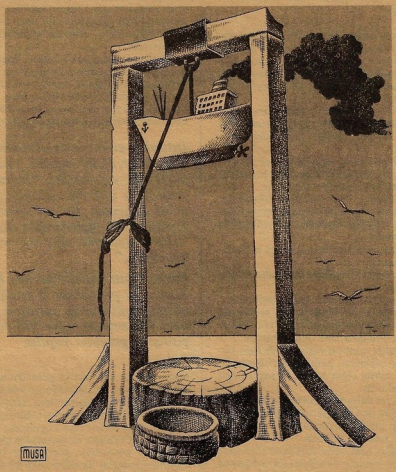

1.5 ton ham petrol Hristo'ya, Apostol'a taşıttırılırsa tabii ki, bu işte bir iş vardır ve biz de şikâyet ederiz.
UĞUR MENGENECİOĞLU
Armatör

•

Bu olay hükümeti güçlendirdi.
TURGUT ÖZAL

•

Olay size biraz garip gelmiyor mu?
OKTAY EKŞİ
Güneş Gazetesi Başyazarı

Bakan gitmiş, hükümet devrilmiş umurumuzda değil.
UĞUR MENGENECİOĞLU

•

Ne olup bitiyor?
İSMAİL ÖZDAĞLAR

•

Başbakan bizi harcadı galiba.
ZAHİDE ÖZDAĞLAR

•

Şoke haldeyim.
İSMAİL ÖZDAĞLAR

Böyle korkunç bir iddia karşısında insan ya delirir, ya da intihar eder.
ŞERİF ÖZDAĞLAR
Kardeşi

•

Kimseye rüşvet vermedik.
UĞUR MENGENECİOĞLU

•

Ortada band var, iddia var o kadar.
NECAT ELDEM
Adalet Bakanı

20 milyonu ocakta versem olmaz mı?

•

TEYP BANDI

•

Elbette hükümetler de hata yapar... Ama artık bilmeliyiz ki, hükümetler hepimizin hükümetleridir.
MEHMET BARLAS
Milliyet Gazetesi Başyazarı

Emaneti getirdik...
TEYP BANDI

•

Band varsa düzmecedir.
İSMAİL ÖZDAĞLAR

•

Bizi devirmek istiyorlar.
TURGUT ÖZAL

•

Yakışıklı olsan ne yazar, olmasan ne yazar.
TEYP BANDI

•

Burada beklemeyin, çiçeklerimi de ezmeyin.
ZAHİDE ÖZDAĞLAR

•

Ben guguk kuşu değilim.
İSMAİL ÖZDAĞLAR

... (DEVAM EDECEK)

Vesikalık

HAZIRLAYAN *SÜLEYMAN BULUT*

AKREP İLE YELKOVAN

Namık Kemal, 1840-1888 yılları arasında yaşamış "vatan ve hürriyet" şairimizdir.
Batılılaşma konusundaki görüşleriyle Yeni Osmanlılar grubunda yerini alır.
"Medeniyetsiz yaşamak, ecelsiz ölmek gibi bir şey" diyen Namık Kemal için, Osmanlı devletinin çöküşten kurtarılması Avrupa medeniyetini öğrenmemize bağlıdır. Yalnız, bu öğrenme bu medeniyeti "İslamlaştırarak" bir öğrenme olmalıdır. Namık Kemal, bu yönüyle öteki Batılılaştırmacılardan ayrılıyordu. Londra'yı gördükten sonra Doğu ile Batı ayrımı için dedi ki:
—Londra'da zaman, saatin yelkovanına bağlıdır, bizde ise akrebine... Çünkü biz tarımla uğraşıyoruz, onlar ticaretle...

TÜRKLER ADAM OLUR MU?

Abdullah Cevdet, 1869-1932 yılları arasında yaşamış, Batılılaşmayı en önde savunan Jöntürklerden biridir. "Başka medeniyet yoktur, medeniyet Avrupa medeniyetidir" diyen Abdullah Cevdet, Türklerin güçlenmesini de bu medeniyetin özümsenmesine bağlıyordu.
Latin alfabesini ilk savunanların başında gelen Abdullah Cevdet'in politik yaşamı çelişkilerle doludur.
Türklerin güçlenmesi konusunda diyordu ki:
—Türkler, Avrupa kanı ile aşılanmadıkça adam olmazlar!

FOTOĞRAFLARLA MECLİSTE ÖZDAĞLAR OLAYI

RIZA EZER

GELİYOR — Müstafi bakan, Meclis kapısına doğru ilerliyor. Arkasında her zamanki gibi gazeteciler, önünde kimi ANAP'li milletvekilleri. Gün, TBMM'de Özdağlar hakkındaki soruşturma önergesinin konuşulup, tartışılıp karara bağlanacağı gün.

ÖZDAĞLAR'A ALKIŞLAR — TBMM Genel Kurul Salonu. Kapıdan giren milletvekilinin Bakanlar Kurulu sıralarının önünden geçmesi gerekiyor. Özdağlar da sade bir milletvekili olduğuna göre oradan geçecek. Herkes merak ediyor, geçerken Özal'a selam verecek mi diye.. Kapı aralanıyor, İsmail Özdağlar içeri giriyor ve Özal'ı pas geçiyor. Sonra kürsüye çıkıp "Hakkımda soruşturma açılsın" diyor. Kürsüden inip yerine giderken, Özal ve eski kabine arkadaşları kendisini alkışlıyordu.

DAYANIŞMA MI? — Özdağlar, konuşmasını bitirmiş, yerine oturmuş. ANAP'lılardan bazıları teker teker gelip Özdağlar'ı kutluyor.

TEBRİKLER — Özdağlar, yerine oturmak üzere milletvekillerinin arasından geçiyor. Başta Vural Arıkan, herkes koşuyor, öpüyor...

MUHALEFETE TEPKİ — Muhalefet kürsüde, hükümet kendine ait sıralarda. HP'li Hastürk, "Özal hem savcı, hem hâkim olmuştur" deyince, ortalık karıştı. Sıra kapaklarına vuran ANAP'lılara Genel Başkanları ve Başbakan Özal öncülük ediyor.

İŞTE BU AN — Başbakan, Meclis çıkışı gazetecilerle konuşuyor: "Adnan Kahveci bir teyp getirdi, dinledik, ama ben kimseye teybe alın, konuşmaları kaydedin demedim."

JEAN COCTEAU'NUN ELİNİN DEĞDİĞİ KİLİSE — Villefranche kasabasındaki St. Pierre Kilisesi'ni baştan başa Jean Cocteau bezemiş.

CİMİEZ'DE İLYAS PEYGAMBER MOZAİĞİ — Marc Chagall, ilk gençliğinden beri Kutsal Kitap'tan derinliğine etkilenmiş bir sanatçı.

Avrupa'nın güney kıyısı sayılan Fransız Riviera'sı gazeteler ve dergilere turistik özellikleriyle, orada yaşayan zenginlerin, ülkemizden oraya tatile giden varsılların dedikodularıyla, skandallarıyla yansır daha çok. Oysa son yıllarda, Fransız Riviera'sının eşine az rastlanır bir sanat merkezi olma özelliği, magazin basınına konu olan yanlarına nerdeyse baskın çıkmaya başladı. Nice'den yola çıktığınızda, bir saat içinde, çağımız sanatının tarihinden yapraklar sunan bir köye rastlamak olası. Cote d'Azur'e **"Sanat Kıyısı"** adını verenlerin sayısı gittikçe çoğalıyor. Sanatseverler günlük yaşamın içinde yalnızca müzelerde değil, sokaklarda, çarşıda, irili ufaklı kiliselerde bile çağdaş sanatın en büyük ustalarının tablolarına, seramiklerine, yontularına, duvar resimlerine rastlayabiliyorlar. Özellikle ressamlar, bölgenin hemen her yerinde yaşamlarının, yaratılarının, kişiliklerinin birer anısını bırakmışlar. **Pablo Picasso**'nun, **Marc Chagall**'in, **Henri Matisse**'in, **Auguste Renoir**'ın, **Fernand Leger**'in anıları bölge halkının belleğinde hâlâ canlı. Ama **Picasso,** Cannes ile Nice arasındaki kıyının ve bu kıyıya bakan tepelerin ayrılmaz bir parçası olup çıkmış. Anlatılanlara bakılırsa, bu kıyılarda ilk kez 1919'da, Cannes'ın birkaç kilometre batısındaki St. Raphael'de görünmüş **Picasso.** Daha sonra, Cannes'ın hemen kuzeyinde bir köy olan Mougins yakınlarındaki bir villaya, Notre Dame de Vie'ye taşınmış. Yaşamının son on iki yılını burada geçirmiş.

Ne var ki, **Picasso**'nun Riviera'daki yaşamının ve yapıtlarının en güzel izleri, 1939'dan 1946'ya kadar yaşadığı Antibes'de. Antibes'de bir evin iki katını tutmuş **Picasso;** ama birkaç yıl sonra Picasso, dostu **Françoise,** çocuklar, en önemlisi de resimleri, çizimleri ve yontuları bu iki kata sığmaz olmuşlar. O günlerde yontucu **Sima** çıkagelmiş ve **Picasso**'nun çalışması için en uygun yeri bulduğunu söylemiş: Antibes limanına bakan bir tepedeki Grimaldi Şatosu. 1928'den beri Antibes Müzesi olarak kullanılıyormuş bu şato, ama içinde pek az sanat yapıtı varmış. Müze Müdürü, **Picasso**'ya, üst kattaki geniş odalardan birini atölye olarak kullanmasını önermiş. **Picasso** da, **"Burada çalıştığım sürece müzenizi dekore edeceğim"** demiş. Ama müzeyi dekore etmekle kalmamış, şatodaki bir mevsimlik çalışmasının ürünleri olan resimlerin, taşbaskıların, eskizlerin, seramiklerin büyük çoğunluğunu müzeye bağışlamış.

1948'de, Antibes'in birkaç kilometre kuzeyindeki Vallauris kasabasına taşınır **Picasso;** orada, portakal ağaçları ve mimozalarla örtülü tepeler arasındaki La Galloise villasını satın alır. Kasabanın geleneksel sanatı olan çömlekçilik o dönemde bir gerileme içindedir. **Picasso** kolları sıvar, yeni bir canlılık kazandırır Vallauris çömlekçiliğine. Bugün, **Picasso**'nun yaptığı çömleklerin birçok örneği Antibes'deki müzede.

Pazar yerinde

Vallauris Belediyesi, **Picasso**'ya, onursal hemşerilik unvanı verir; **Picasso** da bu onurlandırmanın karşılığı olarak, şatonun manastırını ağaç üstüne yüz metrekarelik bir resimle, dev **"Savaş ve Barış"** tablosuyla süsler. Bir de, kasabaya, en sevdiği yontularından birini, **"Koyunlu Adam"**'ı armağan eder. Vallauris kasabasının pazar yerindeki meydana yerleştirilir bu yontu. Şimdi, kaidesine marullar, havuçlar, domatesler yiğilan **"Koyunlu Adam"** yontusu, alışverişe çıkan insanların dolaştığı küçük dükkânlar arasında, gündelik yaşama tat katıyor. Pazar yerindeki kadınlardan biri, **"Bay Picasso mu? Elbette anımsıyoruz onu"** diyor. **"Hep alışverişe gelirdi buraya. Her zaman çok kibardı. Bizlerle şakalaşırdı. Bizlerden biri gibiydi. Ama kuşkusuz biliyorsunuzdur,**

SANATÇI KAHVESİNDE CESAR'IN ... Colombe d'Or, bir zamanlar Modigliani, ... kahveymiş. Bugün ünlü bir lokanta ve ot... imzalı bir parmak yontusu yer alıyor.

Sanat

Pazar yerinde Picasso, d...

çok ünlü biriydi o." **Picasso,** Nice'in kuz... yöndeki Cimiez'de ve daha sonraları Vence... taşındığında yaşlı usta **Henri Matisse**'i sık ... görmeye giderdi. **Matisse,** geçirdiği ciddi ... ameliyattan sonra Vence'deki Le Reve ... lasında nekahet devresini geçiriyordu. V... lanın bulunduğu sokakta Dominiken rah... belerinin bulunduğu bir manastır vardı. M... nastırdan bir rahibe, **Matisse**'in bakımıyla ... gileniyordu. Sonunda, **Matisse,** manastır... küçük kilisesini süsleme işini üstüne aldı...

MAEGHT VAKFI MÜZESİ — Maeght ... biri. Vakfın St. Paul yakınlarındaki müz... hibi olan Aime Maeght kurmuş. Müzesin... Giacometti ve Kandinsky'ye öncelik tan... tutkusunu yansıtıyor, onun en sevdiği b...

K YONTUSU — St. Paul de Vence'deki ve Soutine gibi ressamların buluştuğu bir olombe d'Or'un kapısının önünde Cesar

Sahili

Chagall, kilisede Matisse

atisse, manastır kilisesinin içinde, renkli mlardan içeri vuran ışığın yansıttığı renk- dışında hiçbir rengin bulunmamasını ta- lamıştı. Kilisenin iç düzenlemesinden söz erken, **"Bana sorarsanız, burası zaten bir nat yapıtı"** diyordu. **"Tanrıya inanıp inan- ediğimi bilmiyorum. Aslında sanırım bir Budistim ben. Ama, burayı düzenlerken, anrıya yakaran insanların ruh durumuna kın bir yerde olmalıyım."** Şimdi, Vence'- , dağlar arasındaki bu küçük kilisede bir

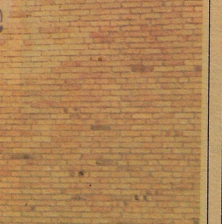

nsa'nın en önemli sanat kurumlarından in en tanınmış galerilerinden birinin sa- olan beş ustaya, Miro, Chagall, Braque, deki yontulardan biri de Maeght'in bu özelliklerinin bir bireşimini sunuyor.

dinginlik egemen. Duvarlar, tavan, yerler, her şey beyaz. Gümüşgi, **Matisse**'in kompozisyonu olan koyu sarı, deniz mavisi ve yeşil camlardan içeri süzülüyor. 1954'teki ölümünden bir süre önce **Matisse** bu kilisedeki çalışması için şöyle demişti: **"Sanırım, bütün eksikliklerine karşın bu kilise benim başyapıtım; doğruluğun aranmasına adanmış bütün bir yaşamın ürünü."** Akdeniz ışığını **Cezanne**'ın etkisiyle keşfeden **Matisse,** Riviera'ya yüzyıl başlarında gitti. Uzun yıllar Cimiez Tepesi'nde yaşadı. Bugün, **"Les Arenes de Cimiez"** adlı parktaki küçük bir müzede, **Matisse**'in çalışmalarının çeşitli aşamalarını, kişisel eşyalarını ve özel sanat koleksiyonunu izlemek olası. Cimiez Bulvarı'ndan birkaç yüz metre aşağıda ise, bir başka modern ustayı, **Marc Chagall**'i onurlandıran bir müze yer alıyor. **Chagall,** savaştan sonra ABD'den döndüğünde, Kutsal Kitap'tan esin alan şiirsel bir evreni yansıtan bir dizi büyük resim yapmak istemişti. İşte, Chagall Müzesi 1972'de özellikle sanatçının Kutsal Kitap'tan aktardığı mesajları dile getiren bu resimler için yapıldı.

Kıyının ışığı **Renoir**'ı da oraya çekti. Yüzyıl başında **Renoir,** Riviera boyunca birçok kasabada, özellikle de Magagnosc ve Cannes'da yaşadı. Otuz yıl önce Fountainebleau ormanının buğulu mavisine nasıl gereksinim duymuşsa, Provence'ın gümüş rengi zeytin ağaçlarına da öyle gereksinim duyduğunun ayırdındaydı. 1907'de, Cagnes-sur-Mer yakınlarındaki Les Colettes villasını satın aldı. Yaşamının son on iki yılının odağı olacaktı Les Colettes, **Renoir** güneyi amansız bir mafsal iltihabından rahatsız olduğu için seçmişti ve son yıllarında tekerlekli sandalyeye çakılı kalacaktı. **Renoir**'ın Cagnes-sur-Mer'inden **Chagall**'in Vence'ına giderken yarı yolda, yukarılara uzanan tepelerin ve Vence dolayımı çevreleyen bereketli koyakların arasında St. Paul de Vence vardır.

Düğün salonundan kasaba kilisesine

Menton'daki Jean Cocteau Müzesi, limanın eski kalesinin içinde. Müzede sanatçının resimlerinin, pastellerinin, eskizlerinin ve sahne dekorlarının önemli bir koleksiyonu yer alıyor. **Cocteau,** Menton Belediye Binası'ndaki düğün salonunun duvarlarını da süslemiş. Bir duvarda gözü balıktan bir Mentonlu balıkçı, başında Mentonlu balıkçıların giydiği başlık; karşısında bir genç kız, onun da başında Niceli kızların giydiği şapka. Öteki duvarlarda Orpheus ile Eurydike'in öyküsü ve bir düğün. Tavanda ise, Şiir, Uçan At Pegasos'un sırtına binmiş. 1957 yılında **Jean Cocteau,** Menton'un doğusuna düşen Villefranche kasabasındaki St.Pierre Kilisesini baştan başa bezemiş. Duvarlardaki freskolerde **Aziz Yetrus**'un yaşamı betimleniyor, ama bu arada Villefranche'lı kadınlar da unutulmamış. Kapının iki yanındaki seramiklerde, öyle bakan iki göz, Mahşer'in alevlerini temsil ediyor. Sonuç olarak, denilebilir ki, biraz da ışığının, sıcaklığının, güzelliğinin ürünü sayılması gereken sayısız başyapıtı bağrında saklıyor Fransız Riviera'sı. **Renoir**'dan **Picasso**'ya birçok büyük usta, bu Akdeniz kıyısının renginden, ışığından aldıklarını yeniden üretip yine bu kıyının boydan boya uzanıp giden kasabalarına bırakmışlar.

(Kültür Servisi)

KAPAK

Antibes'teki Grimaldi Satosu'nun genişçe bir odası, Picasso tarafından uzun bir süre atölye olarak kullanılmış. Şato şimdi artık bir Picasso Müzesi. Müzedeki yapıtlar arasında Germaine Richier'nin bir yontusu da var ve yontu sanki tam "Sanat Sahili"ni temsilen sahilde duruyor.

PAZAR YERİNİN GÖBEĞİNDE PİCASSO YONTUSU — Pablo Picasso'nun Vallauris kasabasına armağanı: Pazar yerinin ortasındaki "Koyunlu Adam" yontusu. Kaidesinin üstüne zaman zaman marullar, havuçlar, domatesler bırakılan, gündelik yaşamla iç içe soluk alıp veren bir başyapıt.

Cinsel organını saran, pandanus isimli ağacın yapraklarından örülmüş, mor renkli püskül ve püskülün öteki ucunun bağlandığı belindeki ağaç kabuğundan yapılma kemer, şefin tek "giysi"si. Bu püskülün adı "namba." Kabilelerine kendi verdikleri ad da "Namba", ama İngilizler, bu ismin başına "büyük", sonuna da çoğul anlamına "s" harfini eklemişler. Kabilenin adı olmuş Büyük Nambas.

Şef Kalman, Nimangi töreninde bir domuzu kafasına tokmakla vurup kurban ediyor. Eteğini tutan, kardeşlerinden biri. Kurban edilen domuzun alt köpek dişi tek kıvrımlı olarak dışarı çıkmış durumda.

Güneybatı Pasifik'te, Büyük Nambasların arasında

Kabilede yaşam: Tabular, yasaklar, inanışlar, âdetler

Dr. NADİR PAKSOY

Vanuatu Güneybatı Pasifik'te, 80 kadar adadan oluşan toplam yüzölçümü 14 bin km²'yi bulan 130 nüfuslu bir takımada ülkesidir. 1980'de İngiliz ve Fransız ortak yönetiminden (condominium) bağımsızlığa kavuşmazdan önce **"Yeni Hebridler"** olarak anılırdı.

Malekula, Vanuatu'nun ikinci büyük adasıdır. İsminin ilginç bir öyküsü var. Antalılanlara göre **"Kıçım yandı"** anlamına gelmekte. Kitaplar, 1600'lerde buralara gelen İspanyol denizci Quiros'un, adaları Avrupa'ya ilk tanıtan gezgin olduğunu belirtir. Bugünkü Malekula Adasına demir attığında, Quiros'un karaya çıkan yardımcılarından biri, dışkılama ihtiyacını giderdikten sonra adada bolca bulunan bir bitkinin (yerel adı: Nangarak) dalayıcı özellikteki geniş ve tüylü yaprağını temizlemek için kullanmasıyla **"Malli colo, malli colo"** (İspanyolca, **"Kıçım yandı, kıçım yandı"**) diye bağırarak kıyıya koşması bir olur. Hikâye bu ya, o gün, bu gündür adının adı İspanyol ve Fransız dilinde **"malicolo"** olarak anılır. İngilizce'de biraz değişikliğe uğramış **"Malekula"** olmuştur.

İşte, isminin kökeni biraz garip ve komik, şekli de arka ayakları üzerine oturmuş bir köpeğe benzetilen 2000 km²'lik 18 bin nüfuslu bu volkanik adanın kuzeyindeki Amok Yaylasında (600 m) **"Büyük Nambas"** adında bir kabile yaşar. Amok'taki Büyük Nambaslar, Vanuatu'da giyinişleri, gelenekleri ve sosyal yapısıyla geçmişin klan izlerini hâlâ sürdüren iki üç topluluktan biri. Diğeri ise yine Malekula adasında, güneyde yaşayan ve üç günlük yürüyüşle ulaşılabilen **"Küçük Nambaslar"** dır.

Malekula'nın en büyük, Vanuatu'nun ise üçüncü yerleşim merkezi Norsup kasabasından (Nüfusu 1500-2000 kadar), Büyük Nambaslara doğru yola çıkıldığında 3 saate varılıyor. Henüz geçen yıl açılan bozuk ve dolambaçlı toprak yoldan ağır, ağır tırmanan Land Rover'imiz yaylaya doğru gittikçe sıcak, biraz daha az hissedilir gibi. Güney yarım kürenin bu bölgesinde iki mevsim hüküm sürer: Mayıs - ekim arasına **"Kış"** denir ya, Akdeniz'in yazından pek farkı yoktur. Kasımdan nisana kadar olan sürenin de adı **"yaz"**. Bu mevsimde termometre hep 30-35 derece arasında oynar. Ancak zaman zaman esen **"ticaret rüzgârları"** nemi engelleyerek havayı dayanılmazlıktan kurtarır. Bazen günde 5-6 kez, aniden bastıran tropikal yağmurların yağarken yarattıkları serinlik, yağmurun ardından çıkan güneşin altında silinip gider. Norsup - Amok arası, topu topu 25 km kadar. Bu yol yapılmazdan önce yürüyerek bir günü bulduğu söyleniyor. Huzur ve sükunu çağrıştıran hindistancevizleri de geride kaldı artık. Giderek yaklaşmaktayız ve çevremiz gür yeşilliklerle örtülü...

Köye varış

1965-70'lerde Amok'ta yaşayan Büyük Nambasların sayısı 600 civarındayken zamanla gerek diğer köylerle, gerekse kendi aralarındaki toprak ve gelenek çatışmalarından kaçarak kıyıdaki misyonlara, Fransızların işlettiği hindistancevizi çiftliklerine göç edip yeni yerleşim alanları kurmuşlar. Kabile üyeleri buralarda her ne kadar belli bir değişime uğramışsa da geleneklerinin önemli bir bölümünü koruyup yaşatmaktalar. Örneğin, bu köylerin birinde, Unmet'te geçen eylül ayında, yapımı tamamlanan Katolik kilisesinin açılışı sırasında, yeni dinlerindeki mabede bakarak tamtamların ürpertici sesleri eşliğindeki günboyu süren put dönemini yansıtan dansları, insanlık tarihinin derinliklerinden akıp gelen bir ırmaktı sanki... Bugün, Amok köyünde 6 karısı ve çocuklarından beraberindeki 15'i ile birlikte yalnızca kabilenin reisi Viranbat oturmakta. Köy, öncelikle evlerinin yapısı ve içinde yaşayanların kültürel özellikleri yönünden Büyük Nambasların geçmişten günümüze kalan son örneği.

Etrafı bambudan bir duvarla çevrili Amok köyünün girişinde Reis Viranbat, her zamanki geleneksel **"çıplak"** haliyle karşıladı. Hayalarını dışarıda bırakacak biçimde cinsel organını saran, pandanus isimli ağacın yapraklarından örülmüş, mor renkli püskül ve püskülün diğer ucunun bağlandığı belindeki ağaç kabuğundan yapılma kemer (gınao) reisin tek giysisi. Kabilenin tüm erkeklerinin **"giyinişleri"** böyle. Püskülün adı **"namba"**. Kendi kabilelerine de bu püskül izafeten **"namba"** di-

Büyük Nambasların şefi Viranbat. Namba adı verilen geleneksel "giysi"siyle.

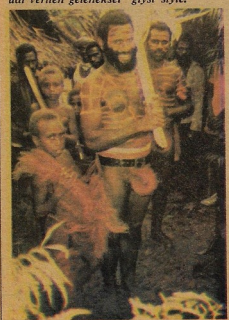

Büyük Nambas şeflerinden Kalman, rütbe törenleri öncesi poz veriyor.

Büyük Nambasların kıyılara göç etmiş olanlarında da kabile geleneği canlılığını koruyor. Bu köylerden birinde (Brenwei) şeflerden birinin (sağ baştaki, Kalman) rütbe alma, yani Nimangi töreninden bir görünüm.

80 kadar adadan oluşan Vanuatu'nun ikinci büyük adamı Malekula'nın kuzeyindeki "Amok" yaylasında bir kabile yaşıyor: Büyük Nambas. Büyük Nambaslar, giyinişleri, gelenekleri ve sosyal yapılarıyla klan izlerini hâlâ sürdüren iki üç topluluktan biri.

yorlar. ''**Büyük**'' eki kabileyle ilk karşılaşan beyazların (muhtemelen İngilizler) eklediği bir takı. ''S'' harfi de İngilizce çoğul belirttiğinden kabilenin adı olmuş ''**Büyük Nambas**''. Pekiyi, beyazların aklına ''**Büyük**'' demek nereden gelmiş? Daha önce de belirtildiği üzere adanın güneyinde yaşayan bir kabile toplumu daha var. ''**Küçük Nambas**'' denen bu kabilenin erkekleri de cinsel organlarını benzer bir sargıyla sararlar. Bu sargı Büyük Nambaslardaki gibi püskül püskül değil; muz yaprağından yapılma olup boyutları da onlarınkine kıyasla biraz daha ufaktır. O nedenle buralara gelen Batılılar, bu iki toplumu ''**cinsel sergi**''nin ölçüsüne göre ''**Büyük Nambas**'', ''**Küçük Nambas**'' diye isimlendirmişler.

Aile ve kadın-erkek ilişkileri

Reis Virinbat 65 yaşlarında, oldukça dinç görünümlü bir kişi. Hepimizin elini teker teker sıktıktan sonra Bislama diliyle ''**Hoşgeldin dokta** (hekim demek), **bizi ziyarete geldiğin çok iyi oldu. Zira çocuklarımdan biri çok sıcak** (ateşi var). **Kastım lif** (kocakarı ilacı) **denedim ama pek fayda etmedi**'' diyerek köyü çevreleyen bambu duvardaki tek giriş aralığını örten sırığı kaldırıp bizi içeriye buyur etti. Bir kişi hariç.. Beraberimizdeki sıtma - savaş teknisyeni arkadaş Manase bu kabileden. Çocuk yaşta, ailesi, Amok'tan göçüp aşağılara yerleşmiş. Manase koşullarını zorlayarak sağlık memur olmuş, daha sonra da Papua Yeni Gine'de sıtma kursu görmüş. Büyük Nambas törelerinin bir çoğuna anlam getirebilmek güç. Antropologlar kabilenin sosyal yapısının çok karmaşık, bazı özelliklerini ise anlamanın olanaksız olduğunu söylüyor. Manase, Viranbat'ın yeğeni. Reisin yakın akrabası olan erkeklerin köye girmesi, hele hele eşleriyle konuşması yasak, daha doğrusu ''**tabu**''. Kabilede aile ve akrabalık ilişkileriyle ilgili yasaklar oldukça çeşitli ve çeşitli olduğu kadar da ilginç. Viranbat'ın en büyük oğlunun karısının Viranbat'ın yakınına gelmesi ve kendisiyle konuşması da yasak. Ayrıca, erkek kardeşlerin en büyüğü kendisinden sonra gelen kardeşlerin eşleriyle görüşüp konuşamaz. Küçük kardeşler ise ağabeylerinin eşleriyle görüşme, konuşma hakkına sahip. Eğer ağabey ölürse dul kalan karısı bir sonraki kardeşle evlenir; erkek kardeş evliyse bile onun ikinci eşi olur. Çocuklar da onun bakımı altına girer. Dillerinde ''**amca**''yı belirten özel bir kelimenin olmayışı, ''**amca**'' yerine ''**küçük baba**'' denmesi de bu olguyu destekliyor. Bu konu Freud'un ünlü ''**Totem ve Tabu**'' yapıtında da yer alıyor. Eserinin ''**Mahremle Cinsel İlişkinin Dehşeti**'' adlı ilk bölümünde Frazer adlı antropoloğun şu gözlemlerini aktarır: ''Yeni Hebrid Adaları'**ndan (Vanuatu)** Lepers'**te (bugünkü Ambae Adası) ergenlik çağına gelen genç baba evini terk ederek, düzenli olarak yiyip içebileceği kulüp-evi'ne** (nakamal) **taşınır. Bu arada yine baba evine gidip yemek isteyebilir. Ancak kızkardeşi evdeyse yemek yemeden derhal geri dönmek zorundadır. Eğer kızkardeşi evde değilse kapı eşiğine oturur, yemeğini yiyip, hemen oradan ayrılır. Kızkardeşine yolda rastlayacak olursa, kızkardeş saklanmak veya kaçıp uzaklaşmak zorundadır. Erkek ne şekilde olursa olsun kızkardeşinin adını hiç söylememekle yükümlüdür**''. Frazer'in gözlemleri Vanuatu'nun başka bir adasında, Büyük Nambaslar kabilesinde benzer biçimde çağımızda da canlılığını koruyor. Araştırıcılar bu geleneklerin ''**mahremle cinsel ilişkiden**'' sakınılmasıyla ilgili olduğunu ileri sürüyorlar. Vanuatu Kültür Merkezi Kütüphanesi'nde rastladığım, H.Fox tarafından hazırlanmış bir çalışmada (Avoidance Terms Amongs Big Nambas, 1979 - Büyük Nambaslarda Söylenmesi Yasak Olan Terimler) Büyük Nambaslarda kadınların özel bir kelime dağarcığına sahip oldukları, bunun erkekler tarafından bilinmediğine değinilerek, erkeklerin bulunduğu toplumda bazı eşya ve fiiller için kendilerine özgü kelimeleri kullandıklarından söz ediliyor. Yine aynı eserde, yazarın 1979 yılındaki gözlemleriyle Freud'un söz konusu kitabındaki örnek arasındaki şu benzerlik de ilgi çekici. Fox'un Büyük Nambas kadınlarıyla olan gözlemleri şöyle: ''**Her kadın, evlendikten sonra kocasının erkek kardeşleri, kayınpederi ve erkek yeğenleriyle akrabalık ilişkilerini sıfıra indirmek zorundadır. Bunların kimler olduğu, geline kaynanası tarafından öğretilir. Gelin bu kişilere bakamaz, onlarla beraber oturup yemek yiyemez. Selamlaşamaz. Eğer yolda onlardan biriyle karşılaşacak olursa, yüzyüze gelmemek için çalıların arasına gidip saklanmak zorundadır. Herhangi bir nedenle bu kişilerin ismini bile söylemesi yasak olduğu gibi, bu isimlerden birini çağrıştıracak diğer kelimeleri de kullanamaz. Örneğin, kocasının erkek kardeşlerinden birinin adı 'Göktaş' ise ne şekilde olursa olsun 'gök' veya 'taş' kelimelerini kullanamaz. Onun yerine sözü edilen özel dağarcığından bir kelime seçer.**''

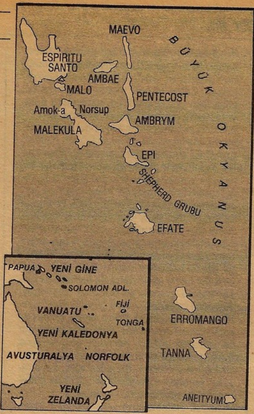

Vanauatu, Güneybatı Pasifik'te bir adalar devleti.

Büyük Nambaslarda kadınlarla ilgili törelerin içinde ''**ön üst kesici dişlerden birinin çekilmesi**'' geleneğinin önemli bir yeri var. Kabilede ergenlik çağına gelen her kızın ön üst kesici dişlerinden biri törenle çekilir. Bu, kadının artık cinsel olgunluğa eriştiğinin simgesidir. Öte yandan, âdet kanaması sırasında kadınların ''**kirli kan**'' akıttıklarına ve bu kanın ''**kötü ruhlarla bulaştığına**'' inanıldığından, bu süre içinde kadının kulübeden dışarı çıkması, bir işle uğraşması ve diğer kadınların yanına yaklaşması yasaktır. Kadın kulübesinde oturup sürenin geçmesini bekler. Evliyse kocası, bekârsa annesi veya bir yakını kulübenin kapısından içeri girmeksizin yemek uzatır.

Kabilede, evlilik öncesi cinsel ilişkiler pek hoş karşılanmamakla beraber öyle katı kurallar da getirilmiyor. ''**Gözden uzak**'' olduğu, dallanıp budaklanmadığı sürece göz yumuluyormuş. Eğer erkeğin ''**bu kaçamaklardan**'' bir çocuğu olur ve de çocuğun annesiyle evlenmezse, kadının ailesine hediyeler vermek zorunda. Kadın başkasıyla evlendiğinde çocuk artık annenin ve üvey babanın olup, erkek kendi çocuğu üzerinde bir hak ileri süremez. Evlilik sonrası ''**ihanetler**'' ise yine gelenekler yoluyla çözülüyor. Evli bir erkek evli bir kadınla ilişki kurup da bu kalibede duyulursa, erkek ilişki kurduğu kadının kocasına hediye vererek ''**cezasını**'' ödemesi gerekiyor. Hediyeler genellikle kabilenin günlük yaşamında önemli yer tutan maddeler arasından seçiliyor. Domuz; yam, taro, manyok gibi patatesgillerden nişastalı kök sebzeler ile yerel içki yapımında kullanılan ''**kava**'' adlı bitkinin kökleri en değerlileri. Günümüzde buna şeker, pirinç, viski ve kumaş da eklenebiliyor. Evli bir erkek bekâr bir kızla ilişki kurarsa bu kez kızın ailesine hediyeler sunmak zorunda kalır. Eğer evli bir kadın kocasını aldatırsa aldattığı erkek, kadının kocasına yüklü bir ''**hediye paketi**'' sunuyor. Ayrıca koca karısını döverek veya kırbaçlayarak cezalandırabiliyor. Daha eski devirlerde evli kadın böylesi bir ihanetin bedelini ya taşlanarak ya da diz kapaklarının arkasına kızgın taşlar bağlanıp, taşların yol açtığı yanıkların iyileşme sırasındaki yapışıklıklar sonucu dizini açamayarak kötürüm kalmasıyla ödüyormuş. Bu ikinci yolun genellikle kabile reislerinin eşleri için uygulandığı belirtilmekte. Evli bir kadın hamile kaldığında, doğumuyla ilgilenecek olan kadına geçmişteki ''**tüm günahlarını**'' itiraf etmekle yükümlü. Böyle yapılmadığı takdirde ''**kötü ruhlar**''ın kadını cezalandıracağı yani kadının çocuğunu düşüreceği, ölü doğum yapacağı veya doğumdan sonra çocuğun öleceğine inanılıyor. Erkek için sağdıcına bu tür bir ''**itiraf**''ta bulunması diye bir töreye rastlanmıyor. Önce de söz edildiği gibi erkeğin evlilik öncesi ilişkilerinden çocuğu olmamışsa ''**Erkektir, yapar**'' düşüncesi geçerli.

Amok köyü

Aralıktan geçip, bambu duvarı aştıktan sonra muz ağaçlarının gölgelediği dar ve kısa patikayı izleyerek, homurdanan domuz yavrularının, cılız köpeklerin, tavukların ayak altında dolaştığı bir alana ulaşılıyor. Alanın etrafı Viranbat'ın eşlerine ait kulübeler ve mutfak yerine geçen bir çardakla çevrelenmiş. Kulübeler 5-6 m boyunda, 2-3 m genişliğinde... Bir tür palmiye (sago palmiyesi veya yerel adıyla natangora) yapraklarından örülme, en yüksek yeri 1.80 m'yi geçmeyen çatının etekleri toprağa kadar değerek hem dam hem de duvar görevini görüyor. Ön ve arka yüzler ise bambudan yapılmış ancak tekrar aynı tür palmiye yapraklarıyla örtülmüş. Böylece evlerde iyi bir ısı yalıtımı sağlanıyor. Tek kişinin iki büklüm girip çıkabileceği bir delik, kulübenin hem kapısı hem de penceresi. Geceleri önü iri bir kalasla örtülüyor. İçi zifir gibi karanlık. Reisten izin alarak girdiğim bir kulübede el fenerinin yardımıyla göze çarpanlar şunlardı: İki ayrı yerde sönmeye yüz tutmuş ateş, yatak olarak kullanılan birkaç hasır ve ipte asılı iki, üç adet saz etek...

Çevremiz kısa sürede reisin çocukları tarafından sarıldı. Bir kısmı anadan doğma, diğerlerinin üstünde yalnızca don var. Erişkin yaştaki kızları ise entarili. Çoğu şiş karınlı, kıvırcık esmer saçlı, çikolata renginde çocuklar. Kömür siyahi gözleri fıldır fıldır. Vanuatu'daki tüm yaşıtları gibi sevimli mi sevimli... Reis 13'ü erkek, 11'i kız olmak üzere tam 24 çocuk babası. En büyükleri 35 yaşlarındaki Nisai, en küçük çocuğu da henüz 1 yaşında. Nisai, baba ocağından ayrılıp daha önce de sözü edilen Unmet köyüne taşınmış. Reis ve ailesi dışında Amok'ta kimse kalmadığından Viranbat, Büyük Nambasların resmi reisliği unvanını Nisai'ye devretmiş. Kendisi şu anda manevi reis durumunda. Ancak Amok'u terk ederek deniz kıyısındaki köylere yerleşen Büyük Nambaslar arasında şimdi yeni yeni reisler türemeye başlamış ve her reis kendi bölgesinden sorumlu. Viranbat'ın köyde kalan çocuklarının sayısı 15. Diğerleri iş, evlilik ve okul gibi nedenlerle ayrılmış. İçlerinden 2'sinin başkent Vila ile ikinci büyük şehir Santo'da memur olarak çalıştığını da belirtti gururlanarak...

Önceleri evlerine ve köyün diğer köşelerine saklanıp bizi gözetleyen eşleri, reisin çağırmasıyla teker teker ortaya çıktı. Biri ikisi elimizi sıkarken diğerleri yine uzakta kalmayı yeğledi. En yaşlısı 55, en genci 35 yaş civarında. Göğüsleri çıplak, sazdan bir etek bellerini sarıyor. Saçları reisin önüne taktığı şeyin büyüğüyle örtülü. Kadınlar bu örtüyü başlarına rahatça oturtabilmek için saçlarını oldukça kısa kesmek zorunda kalıyorlar. Reisin eşlerinin isimleri de ilgi çekici. En başa ''**büyük reisin karısı**'' anlamına gelen ''**ahaba**'' kelimesi geliyor. Sonra kadının doğduğu köyün adı ve en sonuna da babasının ismi ekleniyor. Örneğin reisin en yaşlı karısının adı şöyle: ''**Ahaoa-Atlev Avla**''. ''**Atlev**'' doğduğu köy, ''**Avla**'' da babasının ismi...

Büyük Nambas kabilesinin geleneklerini surdürdüğü köyün genel manzarası.

KABİLEDE YAŞAM

Reisin eşlerinden biri hâsta çocuğunun getirdi. Ateşler içinde yanıyor; dalağı da oldukça iri. Büyük bir olasılıkla sıtma. Zaten, sıtma ülkenin en ciddi sağlık sorunu. Onu tüberküloz, solunum yolu enfeksiyonları, eksik beslenme ve olumsuz çevre sağlığı koşullarının getirdiği diğer rahatsızlıklar izlemekte. Afrika ve Asya'nın sıcak kuşağında görülen garip tropikal hastalıklara burada rastlanmıyor. Kitaların uzağında kalmış olmasının bunda önemli bir payı var. Birçok bulaşıcı hastalık (verem, frengi, kızamık, grip gibi) Pasifik adalarına ilk kez beyazlar tarafından getirilmiş. Böylesi hastalıklara karşı doğal bağışıklığı olmayan yerli halkın adeta **"kırıldığından"** söz ediliyor.

Evinden ayrı bir yerde, köyü çevreleyen çitin dışında Viranbat'ın **"Nakamal"** adı verilen kendine özel, kadınların girmesi kesinlikle yasak olan bir makamı var. Reis zaman zaman buraya gelir, varsa konuğunu da getirerek **"kava"** içip sohbet edilir.

Kava

"Kava" yalnız Nambaslarda değil, tüm Güneybatı Pasifik topluluklarının yaşantısında önemli yer tutan bir içki. Aynı isimdeki bodur bir ağacın (Latince: Piper Methysticum) köklerinin havanda ezilip su ile karıştırılarak elde ediliyor. Görünümü, kokusu ve tadıyla çamurlu suyu andıran içkinin etkisine varabilmek için aç karnına içmek gerek. Geleneğe göre bir dikişte içilip bardağın dipindeki tortu yere döküldüyor ve ardından da tükürülüyor. Kavayı ayakta içmek törelere aykırı; bu nedenle içerken diz çökülüyor. Bardak yerine hindistancevizi kabuğundan kâseler kullanılmakta. Bir iki kâseden sonra insanda tatlı bir uyuşukluk başlıyor. Önce dili ve dudakları sonra da tüm bedeni mayıştıran bir etkisi var. Alkolden çok narkotik özelliği olduğu belirtilmekte. Büyük Nambaslarda kava, kadınlara kesinlikle yasak. Değil içmeleri içken yerin yakınından bile geçmeleri, içen erkekleri gözetlemeleri ağır cezalar getiriyor. En azından, kava içenleri gözetleyen kadınları taşlayarak uzaklaştırıyorlar. Kadınlar da bunu iyi bildiklerinden zaten yaklaşamamaya özen gösteriyorlar. Viranbat'a kavanın neden kadınlara yasak olduğunu sorduğumda yanıtı şu oldu: **"Biz kavayı huzur bulmak için içeriz. Kava içilen ortamın çok sessiz olması gerekir. Kava içen kişi gürültüye, yüksek sese, fazla konuşmaya gelemez..."**

Reisin bu açıklamasında belirli bir oranda gerçek payı olabilirse de asıl neden **"erkeğin üstünlüğü"** inanışından kaynaklanıyor olmalı. Son yıllarda, Avrupa'da kavadan kadınların aybaşı sancıları için etkili bir ilaç üretmeye başlamaları da **"Kava olayı"**nın bir diğer yönü...

Kabile reisliği

Kabile reisliği babadan oğula veya kardeşten kardeşe geçen bir makam. Reisliğin 12 derecesi var. En üst rütbeye ulaşanlar isimlerinin sonuna **"mal"** eki alıyor. Reis kabilesi üzerinde etkili tek kişi. Kabilesini yöneten, anlaşmazlıkları çözen, kararları veren ve uygulayan odur. Kabile halkı da kararlığında rütbelerinden pay vererip, özel günlerde çeşitli hediyeler sunarmış. Yine söylendiğine göre reisin kabiledeki istediği kadına sahip olma hakkı da varmış. Ancak, zaman her şeyle birlikte reisin etkinliğini de değiştirdiğinden bugün, Viranbat'ın ve ondan önceki Büyük Nambaslar üzerindeki gücü eskisi kadar değil.

Rütbe alma (Nimangi) törenleri

"Nasara" köyün merâsim meydanına verilen ad. Çevresine, 2-2,5 m boyunda garip biçimlerde insan yüzleri oyulmuş tamtamlar dikilmiş. Tamtamlar sert bir ağacın (örneğin ekmek ağacı) gövdesinden iyi oyularak yapılır. Tahta tokmaklarla vurulunca değişik tonlarda sesler çıkarıyor. Eski devirlerde isc tokmak olarak, yakalanan düşmanların uyluk kemikleri kullanılırmış.

"Nimangi" töreni genellikle üç gün sürer. İlk gün kadın ve çocuklar, ikinci günü erkekler değişik danslar sunar. Son günü ise tören alanına dikili sırıklara - ki bunlar hindistancevizi meyveleriyle süslenmiştir - domuzlar ve yemler bağlanır. Kurban edilecek domuzların çoğunun alt köpek dişleri halka yapacak şekilde ağızlarının yanından dışarı taşmış durumdadır. Buna, Bislama dilinde **"kıvrımlı domuz dişi"** anlamında **"pig task"** deniyor. Domuzların üst köpek dişleri küçük yaşta çekilir. Böylece büyüme serbestliğine kavuşan alt köpek dişleri yukarıya doğru kıvrım oluşturarak yarım halka biçiminde büyür. Domuzun değeri bu kıvrımların sayısına göre artar. Daha sonra bu dişler ya gerdanlık olarak boyuna asılır ya da değişik süslemelerde kullanılır. Rütbe törenlerinde, Kıvrımı fazla olan domuzlardan ne kadar fazla kurban edilirse reisin aldığı rütbenin değeri o derece artar. Kuşaktan kuşağa, **"Falanca reis, nimangisinde falanca sayıda üç kıvrımlı domuz öldürmüştü.."** diyerek anlatılır gider. Her bir törende kurban edilen domuz sayısı 50-60 kadar. Öldürülen her domuz yerine, domuzun büyüklüğüne göre töre meydanına taşlar dikilir. Bu taşlar reisin rütbe törenini nesillere geçecek kanıtı olarak kalır. Her reisin tören alanı ayrı ayrıdır. **"Nimangi"** töreninde üçüncü gün, kadınlara yasaktır. Rütbe alacak reis, kardeşleri eşliğinde, başına tüyler takmış, vücudu boyanmış ve yeni **"namba"**sını giymiş olarak tek sıra düzeninde domuzların etrafında döne döne

Eskiden düşmanları öldürmede kullanılan cinsel organ biçimindeki tokmak ve maskeyle dans eden Büyük Nambas yerlisi.

dans etmeye başlar. Dans sırasında kabilenin diğer üyeleri tamtamlar çalıp şarkılar söyleyerek ortama coşku katarlar. Danstan sonra reis elindeki tokmağı domuzların başına vurarak kurban işlemini tamamlar. Öldürmek istemediği genç domuzların başlarına tokmakla hafifçe dokunarak geçer. Bu domuzlar beklenmek üzere reisin yakın akrabalarına hediye edilir.

"Tabu"lar

"Yapılması kesinlikle yasak" anlamına gelen **"tabu"**lar Büyük Nambaların günlük yaşamında önemli yer tutar. Bir şeye **"tabu"** dendi mi bitti. Bazılarını değiştirmek olanaksızdır. Bazı **"tabu"**ları yerinden oynatabilmek geleneksel anlaşmaları, törenleri gerektiriyor. Zaten birçok **"tabu"**nun doğuştü güçlerden destek gördüğü inancından dolayı bunlarla oynamak hastalık, ölüm gibi felaketleri getireceğinden kimse de cesaret edemiyor. Anlaşmayla çözümlenebilen **"tabu"** örneğini kabilenin çevre kabilelerle olan toprak ilişkilerinde gözlemek olası. Herhangi bir nedenle komşularıyla anlaşmazlığa düşen reis, kabilesinin toprağını **"tabu"** ilan ediyor. Arazinin sınırına dikilen bir sırık ve bunun üstüne konan kava dalı yasağın göstergesi. 50-60 sene öncesine kadar yasak işaretini asarak kabilenin toprağına girenin cezası ölümmüş. Uzlaşmak isteyen kabile reisi, **"tabu"**yu koyan kabilenin reisine önce elçiler aracılığıyla haber salar sonra da her iki reis sırığın yanına gelerek görüşmelere başlarmış. Anlaşma sağlandığı takdirde suçlu tarafın reisi barış bedeli olarak belirli sayıda domuz ve yam vermesi gerekirmiş. Kabilenin maddi gücü istenilen miktarı ödemeye elvermiyorsa karşılık olarak kabile arazisinden toprak verilirdiği belirtilmekte. Bu gelenekler, karşı tarafı **"ölümle cezalandırmak"** dışında günümüzde de geçerliliğini korumakta.

Büyük Nambasların artık geçmişte kalan yamyamlık törelerinde yalnız erkek savaş esirleri **"yanılara kurban"** edildiği gibi, kadınların bu **"kurban eti"**nden tatması da yasakmış. Esir alınan kişi köy meydanında bir direğe bağlanıp kafasına **"nal nal"** adı verilen erkek cinsel organı biçimindeki bir tokmakla vurulup öldürüldükten sonra tamtamlar eşliğinde **"zafer"** dansları yapılırmış.

Sünnet

Sünnet, Büyük Nambaslarda günümüze kadar sürüp gelen ve hatta Hıristiyanlığı kabullenmiş olanlarında bile devam eden bir gelenek (sünnet yalnız Büyük Nambaslarda değil birçok Pasifik toplumlarında da uygulanmakta). Büyük Nambaslardaki sünnet tekniği Müslümanlık ve Museviliktekinden biraz farklı. Sünnet derisinin tamamı değil yalnızca üstü, ucu sivri ve keskin bir bambu çubukla kesilerek derinin cinsel organın altında toplanması sağlanır. Kabilede sünnet erkeklik simgesi olarak değerlendiriliyor. Erkek çocuk ancak sünnetten sonradır ki **"namba"** örtüsü takma, köy odasına girebilme ve toplumdaki rütbe alma basamaklarını tırmanabilme haklarına sahip olur. Çocuklar genellikle 10-12 yaşından sonra ve kasım - şubat ayları arasında toplu olarak sünnet edilirler. Sünnet için kabile reisinin onay vermesi gerekmekte. Eğer reisin sünnet çağı yaklaşan oğlu veya yeğeni varsa ve de onları gelecek yıl sünnet ettirmeyi tasarlıyorsa içinde bulunulan yıl için sünnet törenlerine izin vermez. Sünneti izleyen 30 gün, tüm çocuklar köy adasında yatıp kalkarlar. Sürenin sonunda çocukların saçları üç tutam saç kalacak şekilde kökünden kesilerek törenle dışarı çıkarlar. Bu sırada aile büyükleri erkekler, sazdan yapılmış püsküllerle çocukların sırtlarına vurarak oğullarının artık **"erkek"** sayılmasından duydukları gurur ve mutluluğu belirtirler.

Doğum, hastalık ve ölüm

Doğumdan sonraki ilk 10 gün annenin yattığı kulübeye kabile ebesiyle yakını bir kaç kadın dışında kimse giremez. Bebek babaya bile kapının eşiğinden bir an gösterilir o kadar. Onuncu gün dolunca bebek yine törenle dışarı çıkartılırken, kabilede iyi huyu ile tanınan bir kişi (bebekle aynı cinsten) aile tarafından davet edilerek bebeğin ağzına bir damla su damlatır. Böylece, doğan çocuğun büyüyünce o kişi gibi iyi huylu olacağına inanılır.

Doğaüstü güçler, ruhlar Büyük Nambasların yaşamın her devresinde etkin rol oynar. Tüm her şeyi yaratan, yönlendiren gücün adı **"Tana"**dır. Bir kişi güçlüyse ve kabilede sayginlığı varsa o kişi için **"Tana'sı kuvvetli"** deyimi kullanılır. Öte yandan **"iyi ve kötü**

Bunlar da "Küçük" Nambas. "Küçük"ün nedeni, cinsel organlarını örtmede kullandıkları ve "namba" adını verdikleri "giysi"nin "Büyük" Nambaslarınkine oranla daha "küçük" olması.

ruhlar" kişilerin her zaman çevresindedir ve her davranışı yakından izler.

Hastalıkların, belaların, ölümlerin nedeni hep bu **"kötü ruhlar"**dır. Örneğin gece ateş yakılmasının herhangi bir yiyeceğe el sürülmez. Karanlıkta yiyeceğe **"kötü ruhlar"** bulaşır. Ancak ateş yakılırsa bunlar ışıktan korkup kaçarlar. Bir kişi hastalanmışsa muhakkak bedenine yine böylesi ruhlar girmiştir. **"Kötü ruhlar"**ın bedene girmesine yol açan en büyük neden kişinin kabile törelerine, **"tabu"**lara uymaması veya reislerine, köyün etkin kişilerine saygısızlık etmesinden kaynaklanır. Karşılık olarak töreler (kastım) kişiyi cezalandırmış, bedenine **"kötü ruhlar"**ı sokmuştur. Veya bir düşmanı kendisine büyü yapmış da olabilir. Artık bunların hangisi olduğunu ve de çaresini yalnızca köyün büyücü - hekimi bilecektir.

Ölüm **"kötü ruhlar"**ın en ağır cezasıdır. Kişi öldüğünde ruhu bedenden ayrılsa da yine köyün yakınlarında bir yerlerdedir, bedeninden fazla uzağa gitmemiştir ve ailesine, yakınlarına gereğinde yardıma koşabilir. O nedenle de yaşadığı kulübesinin içine gömülür. Ölen kişi kabile şeflerinden biriyse, önce törenle makamına (nakamal) taşınır. Bambudan bir platformun üstüne konur. Platformun altında hafif bir ateş yakılıp ancak sönmemesine dikkat edilerek ceset böylece 100 gün tutulur. Sürenin bitiminde platformun üzerinde kalan iskeleti ormana götürülüp bırakılır. Büyük Nambaslarda şefler asla gömülmez. Gömülenler sıradan kişilerdir. Fakat ölen kişi her kim olursa olsun ailesi ve yakınları, ardından 100 gün sürecek bir mateme başlar. Bu sürede çalışmak, traş olmak yasaktır. Malekula adasının güneyindeki **"Küçük Nambalar"** kabilesinde ölen kişinin kafatası korunarak heykeli yapılıp, köy odasında saklanır.

★★★

Çağın çarkı buralarda biraz ağır dönse de hızı, kabile toplumlarını değiştirmeye yeterli olabiliyor.

Vanuatu'da Amok, Amok çevresinde de Viranbat, Büyük Nambas geleneğini sürdürme çabasında. Tropikal yağmurlar hızlıdır, bereketlidir. Budanan toprak iki, üç haftada gür bir yeşilliğe bürünür. Reis Viranbat'tan sonra, kabilenin kıyılara göçmüş olanlarında geleneklerin **"ruhları"** yine köyleri çevresinde yer yer dolaşacak olsa da, Amok'un kısa sürede otlarla, sarmaşıklarla örtülüp kaybolacağına hiç kuşku yok...

Dr. Nadir Paksoy, Vanuatu'da BM görevlisi olarak bulunmakta, çevre sağlığı konusunda araştırma yapmaktadır.

85'E GİRERKEN İNGİLTERE: YALNIZLIK, YOKSULLUK VE YARATICILIK/2

İngiliz insanını mutlandıran sınırlı şeylerden biri: Hava durumu

"...kısaca yarın pek de fena olmayan, hatta iyi diyebileceğimiz, yer yer güneşli bir gün olacak"

CEM BEHAR- BÜŞRA ERSANLI

Günümüz İngiltere'sinde birkaç çok tanınmış şair var. Bunlardan biri **"şairâzam"** seçilecek. En çok üzerinde durulan aday **"Philip Larkin.**

Philip Larkin, Kuzey İngiltere'de 300.000 nüfuslu bir kıyı şehri olan Hull'da yaşıyor. Burası ellilerden bu yana var olan bir üniversitesiyle, balıkçılık ve limancılığıyla tanınır. Bir de dünyanın en uzun asma köprüsü bu şehirle güney yakasını birleştiren Humber Bridge. 1410 metre uzunluğunda olan bu köprüden sonra sıra New York, San Francisco ve Michigan'daki köprülere geliyor. Boğaz Köprüsü 1074 metre ile beşinci sırada yer alıyor. Ne yazık ki bu koskoca köprü bölgenin hareketsizliğini ve yalnızlığını değiştirmemiş. Bizim köprü gibi tıkanmak şöyle dursun üzerinde araba bile görmek büyük rastlantı.

İşte Philip Larkin böyle bir hareketsiz ortamda yaşıyor. İkinci Dünya Savaşından oldukça büyük zararla çıkan Hull şehrinin 10-15 yıl önceki ticari hareketliliği de ortadan kaybolmuş.

Philip Larkin, Hull Üniversitesi kütüphanesi müdürü. Her sabah muntazam işine gelen iriyarı, gülümsemesi kıt bir insan. Hep yalnız bir hayat sürmüş. Kütüphanede çalışmasına rağmen gerçekte bir emekli tarzında yaşayan Larkin, şiirlerinin ve şairliğinin de tamamen kendisine kalmasını arzu ederken birdenbire neredeyse ülkenin resmi şairi haline geldi.

Üniversiteye çok yakın sakin ve geniş bir cadde üzerinde bahçeli bir evde oturuyor. Onun evi de İngiltere'deki birçok evin verdiği duyguları veriyor insana: Sanki bu eve kimse girmiyor çıkmıyor, bu evde birşey olmuyor; ne bir kutlama, ne bir parti. Larkin kütüphaneciliği dışında insanlarla pek görüşmüyor. Hele hele sanatını bir tartışma konusu haline getirmekten özellikle kaçınıyor. 1974 yılından beri şiir de yayımlamıyor. Buna rağmen şöhreti hep artan ve üzerinde geniş çapta spekülasyon yapılan bir kişi...

İngiltere'nin belli başlı gazeteleri için mülakat yapmaktan kaçan Larkin **"Bu benim özel hayatımdır"** diyor. Larkin'e meslektaşları ve üniversite öğretim üyeleri dahi ulaşamıyor. Oysa neredeyse 30 yıldır Hull'da yaşıyor ve bir o kadar da üniversitede çalışmış. Kütüphanenin genişlemesinde, yeni kütüphanenin yapılmasında, yeni bölümlerin açılmasında ve personelin kat be kat artması sırasında hayli meşgul yıllar geçirmiş. Larkin ne başka bir şehirde yaşamayı ne de sosyal bir olay haline gelmeyi istiyor. Çok yavaş ürettiği özgün yapıtları da hızla kapışılıyor.

İki yıl önce **"Observer"** ve **"Paris Review"** dergileri için yaptığı beyaz açıklamalar kendi hakkında söylemiş olduğu en önemli sözler. Bu mülakatlarda üzerinde durduğu konu, yalnızlığından ve Hull şehrinden memnun olması... Fakat 1974 yılında ev değiştirme zorunda kalınca şiir üretemeyecek hale gelmiş; değişiklikten hiç hoşlanmıyor. Yeni evini hâlâ sevip sevmediğini bilemiyor. Çocuklardan nefret ediyor, çocukken kendini de pek sevmemiş. Eski şairâzam Wordsworth için **"nergis çiçekleri"** (daff'odils) ne ise, Larkin için de **"mahrumiyet"** oymuş. Bunu kendisi söylüyor.

Eğlence "ayıp" ve "gizli"

Avrupa'nın bir başka büyük kentinden, örneğin Paris ya da Roma'dan, Londra'ya gidince bu kent (7 milyonluk nüfusuna rağmen) pek de canlı bir gece yaşamına sahip olmadığı izlenimini veriyor. Picadilly yakınındaki ünlü Soho yöresi de alan olarak o kadar küçük ki... **"Kuralı doğrulayan istisna"** diye görülebilir kolayca. Esasında bu yanlış da değil. İngilizlerin büyük bir çoğunluğunun gece hayatını **"pub"**larla sınırlamak mümkün. Bu meşhur **"pub"**lar zaten saat 10.30, ya da en geç 11.00'de kapıyorlar. O saatten sonra da İngiltere'de hoş vakit geçirmek olanaksız gibi.

Aslında gece kulübü ve benzeri içkili yemekli pahalı yerleri bırakın, sinema ve tiyatro giriş çıkışlarında da bir kalabalık göremezsiniz. Oysa Paris'te daima ufak da

İNGİLTERE'NİN SİSİ — İnsanların hayatıyla doğrudan ilgili.

olsa kalabalığın yarattığı bir sorun vardır.

En doğrusu, bizim gibi **"Tanrının alelâde kulları"** için zengin ve canlı bir gece hayatının olanaksız olduğunu söylemek... Çünkü eğer çok varlıklı ya da asılzade iseniz, İngiliz eğlence sistemi içindeki konumunuz hemen değişiverir. Dışardan bakıldığında farkedilmeyen pahalı özel kulüplerin kapıları ardına kadar açılır. Bu kulüplere giren insanlar zaten sokaklarda 5 saniyeden fazla yürür durumda görünmezler. Ancak arabadan inip eteklerini tutarak kulübe girerler. Niteliklerini saklamak için özel gayret sarfetmiş olduğu izlenimini veren **"kapalı"** eğlence yerlerine üye olabilmenin koşulları da zenginliğe ve ötesine varan çetrefilli yollardan geçiyor.

Aslında bu durum sadece İngiltere'nin köklü avam-seçkin ayrımı geleneğinden ya da asılzadelerin varlığından, sosyal adaletsizlikten kaynaklanmıyor. Birçok gözlemci bu olgunun daha derin sosyolojik kökenleri bulunduğu kanısında. Bir yanda İngiltere'nin bir Akdeniz ülkesi olmadığı gerçeği, insanlarının da neşelerini **"içe dönük"** bir biçimde ifade etme alışkanlıklarını olgusu var. Bunun ötesinde bir de Protestan ahlakının etkisinden söz ediliyor. Buna göre eğlence makbul birşey değil. Dinlenmek, rahatlamak, kendini koyvermek her şeyden önce bir günah ya da en hafif deyimiyle bir **"ayıp"**. Zaten aşırı bir kahkaha ve yüksek sesli bir şikâyet dahi duymanız güç bu ülkede.

Yalnız tabii insanların gerçekten de kapup koyvermekten kaçınamadığı zamanlar var. Bu durum da, doğal olmaktan çıkıp bir **"ayıp"** haline gelince en iyisi bu işi gizli yapmak; para sahibi olmak şartıyla, ya da dağıtma gereksinimi duyulan anlarda ve bazı şahsi bunalımlarda eğlenceyi gerçek suça çevirmek. Zenginler gizlilik içinde rahatlarken ve **"kötü örnek"** olmaktan kaçınırken yoksullar örneklerin en kötüsünü seçmeye itiliyorlar. Özellikle ufak şehirlerde **"pub"**lar erkeklerle dolarken birçok tecavüz olaylarını önlemek için kadınlara yardım dernekleri kurulmuş.

İngiliz yemeği: "Balık-Ekmek"

Bu **"eğlencesizliğe"** bir de **"yemeksizliği"** eklemek kaçınılmaz. İngiliz mutfağının kötülüğü; lezzetsizliği, zevksizliği, çeşitten tamamen yoksunluğu, sık sık olay konusu olur, biliriz. **"Nane soslu pirzola"**, **"biftek ve böbrek böreği"** gibi karışımlara ne denli dudak büksek yeridir. Ya da **"ceket patates"** denilen haşlanmış patatesin kabuğunu soyup tuz biberle garantili bir karın doyurma işlemine girişmek zorunda kalırız. Ancak sorun yine bir sosyal ahlak sorunu; yine bir tavır ve gelenek sorunu. Eksik olan ne malzeme -güney ülkelerindeki sebzeleri saymazsak tabii- ne de yaratıcılıktır İngiltere'de. Eksik olan **"sofra adabı"**, **"sofra âdeti"**dir. İngilizler bu tür şeylerle vakit kaybetmeyi pek istemezler ve ağızlarına henüz lezzet ulaşmadan yiyeceklerini silip süpürürler. Evlerde, ailelerde her gün, belli saatlerde bir araya gelip, sofra kurup bir arada yemek pek yaygın değildir. Çoğu aileler ancak haftada bir (pazar günü kilise ayininden sonra) bir araya gelip yemek yerler. Bu 10 dakikadan fazla oturmaları da pek görülmemiştir. Gerçekten de İngiltere'de yemek bir an önce atlatılması gereken tatsız bir zorunluluk halindedir. Ulusal mutfağın yaratıcısı aile olduğundan, evde olmayan bu durumu lokantalarda da göremeyiz. İngiltere'nin hiçbir yerinde bir **İngiliz lokantasına** rastlayamazsınız.

Peki, İngilizler damak zevklerini nasıl tatmin ederler? Basit. Hint, Çin, İtalyan ya da (çok pahalı) Fransız lokantalarına giderek tabii. Ama çoğu bu lokantalarda da hızla yer yemeğini ya da kitabını okur bir yandan.

İngiltere'nin en ücra köyüne kadar her yerde Hint ve Çin lokantaları var. Çoğunun fiyatları da oldukça makul. Bazılarında da ısmarladığınız yemekleri paketleyip evinize götürebiliyorsunuz. Uzun yıllardan beri yemek piyasasına egemen olan Hintliler'in yanı sıra son yıllarda Çin lokantalarının sayısı iyice artmış durumda. Hint ve Çinli bakkallar meraklıların evlerinde de bazı lezzetli şeyler pişirebilmelerini sağlamak için özgün malzemeyi satıyorlar. Zaten yemekle ilgili konularda gerek Çinliler gerekse Hintliler, İngilizlerden çok daha fazla ve azimle çalışıyorlar.

Ancak İngiliz mutfağına da hakaret etmeyelim: Kızarmış balıkla patatesin yanına gelmesinden oluşan **"fish and chips"** İngiliz ulusal yemeği sayılıyor, bir İngiliz icadı olarak da övünç kaynağı oluyor.

Bir göz ışık, elektrikli battaniye "Nice weather, isn't it?"

Orta halli İngilizler fazla israf yapmadan yaşamayı, gündelik yaşamın zorluklarını doğal karşılamayı ilke edinmişlerdir. Temiz hava konusunda kendi kendilerine yaptıkları sürekli propaganda da onlara bir hayli yardımcı olur. Örneğin bisikletle dolaşmak, spor yapmak ve temiz havadan yararlanmaktır. Ayrıca benzin israfı da olmuyor.

Kış akşamları öyle evin her odasında ışık göremezsiniz, genellikle tek odanın ışığı yanar. Televizyon seyreden çoksa, bazen o da yanmaz. Aile fertleri bu odada otururlar çünkü ısıdan ve elektrikten tasarruf etmek isterler, evlerinde bulunsa bile merkezi ısıtmayı kullanmazlar. Bir ufak gaz sobasıyla idare edip uykuları geldiğinde tüm güçlerini toplayıp kendilerini yataklarına atarlar. Yaşlılar genellikle elektrikli battaniye kullanırlar; birkaç dakika ısıtılan yatak rahat bir uyku için hazırdır.

Sabahları daima gülümseyen yaşlılar **"good morning"** demeyi hiç ihmal etmezler. İnsanlar birbirlerine pek homurdanmaz. Örneğin bir Kastelli olayı karşısında bile İngilizler pek küfür etmezler ve genellikle kısa yolu konuşmalarda sadece **"havadan"** bahsederler çünkü orada **"su"** sorunu yoktur. Bu kısa konuşmalarda vazgeçilmez cümle **"Nice weather, isn't it?"** dir. Güney Avrupalıların dehşetle karşıladığı bu yargı aslında 365 günün 60 günü için doğrudur ama İngilizler bu soruyu en azından 300 günün sabahı sorarlar. Günde üç dakika güneş açsa onun adı **"Nice weather"** hava yağışlı olsa gene de sözü geçen dünkü **"Nice weather"**dır.

Bu konularda birazcık karamsar olanlar, yağmura çamura, kara tipiye kusur bulmamak için her şeyi rüzgâra bağlarlar **"It is the wind"** derler.

Televizyonda hava durumunu gözlüklü, tombul ve çok sevimli bir spiker okur genellikle.. Harita üzerinde her bölgeyi takip ederek havanın yakın gelecekteki durumunu açıklar. Bu açıklamalarını Halit Kıvanç'ın çabukluğunda fakat çok edebi bir dille yapar. İstenileni en iyi veren bu spikerdir. Havanın nasıl olacağı pek belli olmaz, yalnız olumlu sözcükler daima iyi olacağı izlenimini uyandırmaya yeter. **"İlk-önceleri kuzey bölgelerinde görülen güneş, güney batıya doğru yol aldığında arada ufak yerel yağışlarla karşılaşacak. Tam bu sırada güneş doğuda görünmeye ya da ilk önceleri göz kırpmaya başlayacak. Güney doğuda sabah saatlerinde devam eden yağışlar zaman zaman az süre için de olsa pek küçümsenmeyecek güneşli dakikalarla aralanacak. Güney batıdaki rüzgâra yağışlar eşlik edecek, ancak güneş buralarda da kendini gösterecektir. Kısaca yarın pek de fena olmayan hatta iyi diyebileceğimiz yer yer güneşli bir gün olacaktır."**

eski-yeni çizgiler

Selma Emiroğlu

1928 yılında İstanbul'da doğdu. Türk karikatürünün ilk kadın karikatüristidir. Karikatüre başlayışını şöyle anlatıyor Selma Emiroğlu: "Bir buçuk yaşında, fazla başarılık yapmağım zamanlar, annemin beni oyalamak maksadıyla çizdiği kedi ve karga resimlerinin cazibesine kapılarak sanat hayatına girdim. On iki yaşıma kadar her gün resim yaptım. Defterler, kitaplar ve evin duvarları resimlerle doldu. Bu ara Cemal Nadir'i tanımak fırsatını kazandım. Benimle çok meşgul oldu ve çizgilerim de karikatür yoluna saptı. İlk karikatürlerim on dört yaşımda iken Amcabey dergisinde çıktı." Amerikan Kız Koleji'ne de bir süre devam eden Emiroğlu, orta kısımdan ayrılarak, konservatuvara devam etmiş, dramatik soprano olmuş ve İstanbul Radyosu'nda çalışmıştır.

Amcabey, Doğan Kardeş, Tef, Akbaba dergilerinde çizen Selma Emiroğlu, evlendikten sonra karikatürcülüğü bırakmış olup müzikle uğraşmaktadır. Emiroğlu, halen Almanya'nın Münih kentinde oturmaktadır.

arşiv konuşuyor

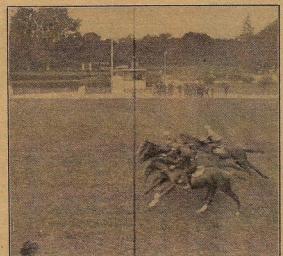

Foto finiş

At yarışında birinci, ikinci ve üçüncü gelen atları belirlemek için 1910'dan önce, yanılsa bile hakemin kararı geçerli sayılıyordu. 1910'da Belçikalı Sips, ilk defa fotoğraf makinesini devreye soktu. 1923 senesinde ise Fransa'da Branger yukarıda gördüğünüz sistemi geliştirdi ve Paris'te Maison-Laffitte'de ilk defa kullanılmaya başlandı. Varış çizgisinin iki tarafına yerleştirilen üçer objektifli iki fotoğraf aygıtı, çizgiden 1,5 metre öncesinde bulunan ipin kopmasıyla devreye giriyor. Objektiflerden iki tanesi bu şekilde otomatik çalışırken, birer tanesi de elle çalıştırılıyor. Fotoğrafta bu aygıtla her iki taraftan çekilmiş bir yarış sonucu görülüyor. Soldaki fotoğraf, aygıtın önce arkadan görünüşü. Sağda gördüğünüz krokide ise her objektifin net görebildiği alan ve çalışma biçimi.

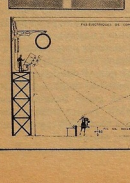

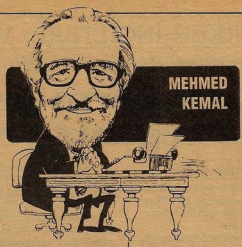

Yüce Divan Aşaması

Bir konudan ötürü suçlanan bakanların Yüce Divan'a yargılanmak üzere gönderilmesi her ülkede vardır. İngiltere'de Avam Kamarasınca, Lordlar Kamarası önünde suçlanan bakanlar Lordlar Kamarası aracılığıyla yargılanmak üzere Yüce Divan'a gönderilirler. Sovyetler Birliği'nde yüce divana gönderilmek diye doğrudan doğruya bir işlem yoktur. Ancak, Bakanlar Kurulu SSCB Yüksek Meclisi'ne karşı sorumludur. Bu Meclis gerektiğinde herhangi bir sorun için inceleme kurulları kurar.

Bizde 1876 Anayasası'ndan beri bakanlar için Yüce Divan vardır. Bunu daha sonra gelen anayasalar da benimsemiştir. 1876 Anayasası'ndaki Yüce Divan maddesi bir olay ortaya çıktığında pek işlememiştir. Bir Bahriye Nazırı Mahmut Muhtar Paşa olayı vardır. Mahmut Muhtar Paşa, denizyolları (Seyri sefain) adına Anadolu Demiryolu kumpanyasından borçlanarak aldığı yirmi bin İngiliz Lirası'nı aciz durumdaki bir ortaklığa vermiş, hazineyi haksız zarara sokmuştur. Ancak bu durum 1876'dan 1929'a değin sürmüş, paşa ancak 1929 yılında yargılanmış, tazminat ödemeye mahkûm edilmiştir.

Topçu İhsan

Cumhuriyet'in tek partili döneminde Yüce Divan'a ilk Bahriye Nazırı İhsan Bey, verilmiştir. Topçu İhsan diye anılan İhsan Eryavuz, İsmet Paşa kabinesinde görev yaparken Yavuz gemisi için kurulacak olan havuz olayında rüşvet aldığı ileri sürülerek Yüce Divan'a verilmiştir.

İhsan Bey olayı çok ilginçtir. İhsan Bey Atatürk'ün çok yakını ve Cumhuriyetin kuruluş kadrosu içindedir. Dahası var, Cumhuriyet'in korunması için kurulan İstiklal Mahkemeleri'nde üyelik ve başkanlık etmiştir. Ancak bütün bu görevlerine karşın aldığı rüşvet onun Yüce Divan önüne çıkmasına engel olamamıştır. Hele bir de, *"Parti grubunda önce kendimizi sonra ülkeyi zengin etmek için karar almadık mı?"* diye sorması bardağı taşıran damla olmuş, Ankara hapishanesini boylamıştır.

Üçüncü olay, Gaziantep milletvekili ve Ticaret eski Bakanı Ali Cenani Beyin Yüce Divan'a verilmesidir. Bu dava için yeni bir Yüce Divan kurulmamış, İhsan Bey için kurulan mahkeme yargılamıştır. Ali Cenani Bey tahıl ve un işinde yolsuzluk yaptığı için Yüce Divan'a verilmişti. Ekmek fiyatlarının artmaması için verilen beş yüz bin lirayı kendi kullandığı anlaşılmış, hatta bu paranın bir bölümü ile Adapazarı'nda bir kereste fabrikasına ortak olmuş, Ankara'da bir un fabrikasından hisse almış, ayrıca bir çok ortaklıklara da girmiştir.

Çok partili dönemde Yüce Divan'a, Gümrük ve Tekel eski Bakanı Suat Hayri Ürgüplü verilmiştir. Dedikodular başladığında İsmet Paşa, *"Sen genç adamsın, git Yüce Divan'a aklan gel, senin için daha iyi olur!"* demiştir. Nitekim kahve, kibrit ve buna benzer başka konulardan ötürü Yüce Divan'a verilen Ürgüplü dava sonucunda aklanmış, büyükelçi, milletvekili, senato başkanı ve başbakan olmuştur. Her siyaset adamı Yüce Divan'a gitmeyi göze alamaz.

'Namertsiniz"

Demokrat Parti'nin iktidara geldiği 1950-1960 döneminde bazı bakanların Yüce Divan'a verilmesi için CHP'ce verilen önergeler hiçbir zaman benimsenmemiştir. Bu önergeler DP'nin Meclisteki çoğunluğunca onaylanmamış, reddolunmuştur. Bu dosyalardan bazıları 1961 Anayasası'na göre işlem görmesi için ele alınmışsa da sanıklarının Yassıada duruşmalarında zaten cezalandırılmaları üzerine rafa kaldırılmıştır.

1961-1980 döneminde hakkında en çok soruşturma açılması istenen 12 Eylül öncesi Başbakanı Demirel olmuştur. 78 soruşturma dosyası düzenlemiş, bunun 13'ü sonuçlanmış, geriye kalanları komisyonlarda kalmıştır. Başbakan, kendisine hesap soracağız diye yüklenenlere, "Hesap sormazsanız namertsiniz," diye haykırmıştır.

1980'den sonraki dönemde ise çeşitli konulardan ötürü partili, bağımsız bazı bakanlar Yüce Divan'a verilmiş, içlerinde mahkûm olanları (Mataracı ve İşgüzar) olmuş, hapishaneye girmiştir. Bu dönemde ilk kez iktidar partisi kendi bakanını yolsuzluk suçlaması ile Yüce Divan'a gönderiyor denilmektedir. Oysa ilk değildir. İlkin İsmet Paşa kendi bakanını, Topçu İhsan'ı Yüce Divan'a gönder mek için önerge vermiştir.

Anket Defteri

34 yıllık inşaatçı

23 şirketi çatısı altında toplayan Doğuş Grubu'nun Yönetim Kurulu Başkanı Ayhan Şahenk, 1929 Niğde doğumlu. Konya Lisesi ve Ankara Hukuk Fakültesi'nde öğrenim gören Şahenk, 34 yılı bulan iş hayatına inşaat sektöründe adımını atmış.
Türkiye'nin en eski müteahhitlerinden biri olarak tanınan Ayhan Şahenk, 1954'te, yani iş hayatına başladıktan sonra ilk önemli aşamayı konusu ile ilgili şirketlerle ortaklık bağları kurarak gerçekleştirmiş, 1966'da da Doğuş İnşaat A.Ş.'yi kurmuş.
Bugün Türk inşaat sektörünün önde gelen kuruluşlarından olan Doğuş İnşaat, Türkiye'de 11 baraj inşaatını gerçekleştirmiş bulunuyor. Yurt dışında Türk müteahhitlerinin ilk baraj inşaatını gerçekleştiren kuruluş olan Doğuş İnşaat, Saba Melikesi'nin ülkesi Yemen'de Marib Barajı'nın yeniden inşaatını üstlenmiş durumda.
Ayhan Şahenk'in inşaat sektörünün yanı sıra, bankacılık sektörüyle de öteden beri ilgili olduğu biliniyor. Yapı ve Kredi Bankası'nda bir süre önemli hissesi bulunan, bir ay öncesine değin İmar Bankası'nın çoğunluk hisselerini denetimi altında tutan Ayhan Şahenk, Garanti Bankası'nın da çoğunluk hisselerine sahip. Şahenk'in ayrıca sınai, ticari ve hizmet şirketleri de bulunuyor.

AYHAN ŞAHENK *İŞADAMI*

Sizce en büyük mutsuzluk nedir? *Çalışmamak. İnsanın esas işi yanında hobisinin olmaması.*
Nerede yaşamak isterdiniz? *Atatürk Barajı'nın hayat vereceği Harran Ovası'nda.*
Sizce yeryüzünde gerçek mutluluk nedir? *Oscar Wilde'ın deyişiyle "Mutluluk yaşanandır" derim.*
Hangi hataları bağışlarsınız? *Hata, bağışlamayı kapsamaz mı?*
Edebiyatta en sevdiğiniz kadın kahraman? *Yazılmamış'daki gün.*
En sevdiğiniz tarihi kişilikler? *Atatürk, A.Lincoln.*
En sevdiğiniz yaşayan kadın kahraman? —
En sevdiğiniz besteci? *Dede Efendi ve huzurun müziğini yapan Vivaldi.*
Bir erkekte en çok hangi özelliklere yer verirsiniz? *Gösterişsiz ataklık.*
Bir kadında? *Gizli güzellik ve erdem.*
Kimin ya da kimlerin yerinde olmak istersiniz? *Haddini ve kendini bilmek. Anadolumuzun en güzel felsefe özeti değil mi?*
Başlıca karakter özelliğiniz? *Tanımlamayı başkalarına bırakırım.*
Dostlarımızda en çok değer verdiğiniz özellik? *Yol arkadaşlığı. Roma Hukuku buna "pacta sum servanda" demiyor mu?*
En büyük yanılgınız? *Bilmem ki.*
Mutluluk rüyanız? *Rüyanın kendisi bile mutluluktur.*
Sizce en büyük felaket ne olabilirdi? *Yeni bir dünya savaşı.*
Ne olmak isterdiniz? *İnsanı çözecek olan bir immunoloji uzmanı.*
En sevdiğiniz renk? *Mavi*
En sevdiğiniz çiçek? *Gül, hele 15'i bir arada olursa.*
En sevdiğiniz kuş? *Dünyayı ilk kez birbirine kaynaştıran seyyah olduğu için leylekler.*
En sevdiğiniz yazar? *A.H. Tanpınar ve Harran'ı dile getiren dostum Fikret Otyam.*
En sevdiğiniz şair? *İstanbul sevdalısı Yahya Kemal.*
Yaşayan erkek kahramanlarınız? *Çöl fatihi Kaddafi.*
Tarihte en takdir ettiğiniz kadın kahraman? *İsimsiz olduğu için Kurtuluş Savaşı'nın mermi taşıyan kadını.*
En sevdiğiniz isimler? *Gün ve Su.*
En nefret ettiğiniz şey? *İnsanların kendilerine bile veremedikleri hesapları.*
Tarihte en nefret ettiğiniz kişiler? *Standart altı rate tip insanlar.*
Hayran olduğunuz askeri başarılar? *Türk Kurtuluş Savaşı.*
Hayranlık duyduğunuz askeri reformlar? *Cumhuriyet Türkiyesinin Atatürk reformları ve hümanizmayı ilk kez özetleyen Fransız inkılabının reformları.*
Hangi doğal yeteneğe sahip olmak isterdiniz? *Bir müzik aletini en iyi şekilde icra etmeyi.*
Nasıl ölmek isterdiniz? *Baraj şantiyesinde çalışırken.*
Şu andaki ruh haliniz? *Günde 16 saat çalışmaktan bunu tahlil edecek zamanı bulamıyorum.*
Yaşam ilkeniz? *Felsefeci Kant'tan önce var olan "Ayinesi iştir kişi, sözüne bakılmaz" deyişi.*

Dijital kuşak

O, benim kölem, hiç yanılmıyor ve hata yapmıyor

Kim bu bilgisayar çocukları? Modern dünyanın kurbanları mı? Örneğin 14 yaşındaki Martin'i ele alalım. Sessiz ve sıcak bir çocuk olan Martin, anne ve babası ile birlikte şehir kenarındaki bahçeli bir evde oturuyor. Bodrum katındaki çocuk odası okunup yırtılmış çizgi romanlarla dolu. Bu kitap yığınının ortasında Martin'in bilgisayarı duruyor. 4 bin mark değerindeki bu bilgisayar, bir sanal, bir renkli monitör, durmadan vızıldayan bir disket bantı ve bir baskı aletinden oluşuyor. Bu küçük bilgisayar Martin'in iki doğumgünü ve iki noel harçlığına mal olmuş. Martin vaktinin çoğunu bilgisayarın başında geçiriyor. **"Şöyle böyle bütün gün onunla uğraşıyorum, okulda olmadığım zamanlarda tabii. Bir de annemin aşağı inip, geç oldu, elektriği keseceğim dediği vakit bırakıyorum"** diyen Martin bilgisayarı ile video oyunlar programlıyor. **"Her gün bir oyun programlıyorum çünkü hazır oyunlarda pek bir şansın olmuyor, her şey kendi kendine gidiyor zaten. Ama ben oyunu kendim yönetebiliyorum, hem sonra hazır oyunların hepsi topla falan ilgili, bense bunu çok aptalca buluyorum."**

Martin, en çok, bin mark karşılığında bir bilgisayar dergisine sattığı **"Fabrika"** isimli oyununu seviyor. Bu da diğer tüm video oyunları gibi yorucu. Oyunun figürü de bir hayalet. Bu yaratık, merdivenlerden, yürüyen bantlardan, kafeslerden geçmek zorunda ve bu sırada da sürekli olarak bir oraya bir buraya gidip gelen ustaları, hastalıklı robotlar ve akan buz parçaları tarafından tehlikeye sokulmakta. Tam fabrikanın kapısından geçerlerken yukarıdan düşen çekiçlere kurban olan figürler, Rimsyki Korsakov'un matem marşı eşliğinde (babasının bir plağından aldığı) elektronik ölüler ülkesine gidiyorlar.

Martin mutlu, ideal bir aile ortamında yaşadığı halde, hazırladığı bütün oyunlar zorlu savaşlar ve sağ kalma mücadeleleri ile ilgili. Oyunlardan biri de **"Okul Kırma"** adında bir labirent. Okuldan kaçan Freddy, korkunç canavar öğretmenler, polisler ve belediye reisi tarafından bu labirentin içinde kovalanıyor. Bunlar çocukluk korkularının elektronik alanda ortaya çıkması olabilir mi? **"Hayır okuldan korkmuyorum"** diye cevap veriyor Martin. Peki bazen bilgisayardan, bu cansız ruhsuz varlıktan korktuğu da mı olmuyor? **"Niye ki? O benim kölem."** Bu, makine üzerindeki bir güçlülük duygusu mu? Martin bu soru üzerine kurnazca gülümsüyor, **"Hayır, bu bir insan değil ki. Sadece ben istediğim zaman cevap veriyor. Hiç yanılmıyor ve hata yapmıyor, hataları yalnızca ben yapıyorum."** Bilgisayarla bu kadar uğraşınca, insanın kendisi de makineleşmez mi? **"Ben kendimi o kadar kaptırmıyorum"** diyor Martin. Peki bu sonsuz matematik mantığı insana sıkıcı gelmiyor mu? **"Sadece anlamayanlar için sıkıcıdır ve yirminci sonra da anlamak pek mümkün değildir"** diye cevap veriyor Martin, yüzünde biraz kendini beğenmişçe bir gülümsemeyle.

O sırada, elinde kola ve pastalarla Martin'in annesi de aşağı geliyor ve gelir gelmez anlatmaya başlıyor: **"Bilgisayarı geleceğ için önemli görüyoruz. Sadece, Martin'in bu derece içine kapanması bizi endişelendiriyor. Eskiden hiç olmazsa futbol oynardı, şimdi bu bodrum katından çıkmıyor. Bazen neyi yanlış yaptık diye düşünüyoruz. Aklımızda hiçbir şey yüksek sesle bile tartışılmaz, hiçbir kötü söz kullanılmaz. Değil mi Martin?"** Ama Martin çoktan dalıp gitmiş, annesini duymuyor bile. Belki de kafası şu anda bir matematik problemindeki.

Martin bir sürü pedagog ve psikoloğun, ruhi durumlarından endişe duydukları yüzlerce bilgisayar çocuğuna tipik bir örnek olabilir. Peki bu **"elektronik çağ kurbanları"** gerçekten kurban mı? Alman çocuk koğuşlarındaki gençler sessiz bir isyan içindeler. Bu koğuşlardaki çocuklar bilgisayarlarıyla gerçeği yadsıyorlar. Öte yanda herkes, hiç olmazsa duyguları ve ulaşmak istedikleri idealleri olan eskilerin asi gençliğine özlem duyuyor.

Bu çocuklara başka bir örnek de **Carsten.** Carsten 16 yaşında ve annesi ile birlikte küçük bir yerleşim bölgesinde oturuyor. Baştan aşağı siyah boyanmış olan odasının tavanından bir ultraviole lamba sarkıyor. Carsten kendisi de siyahlar giyinmiş, kulaklarının üzerindeki bölümü kesilmiş olan saçları Amerikan yeni akım sanatına göre taranmış. Carsten bilgisayarına **"karabina"** diyor. (Diğer çocuklar da bilgisayarlarına "kova", "salatalık", "bezelye" gibi isimler koyuyorlar.) Bilgisayar Carsten'in kendisiyle, annesi ve dostlarının yaşam tarzları arasındaki sınırı sembolize ediyor. Carsten onlar hakkındaki düşüncelerini şöyle belirtiyor: **"Durmadan konuşuyorlar. Füzelerden** (roketlerden), **kimyasal serpintiden, yanlış yapmış oldukları her şeyden, problemlerinden, ruh hallerinden ve bunun gibi şeylerden. Bence yanlış değil sadece tatminsizlik."** Carsten kesinlikle utangaç bir çocuk değil, aksine sağlıklı bir kendine güveni var. Bilgisayardan elektronik araştırmalar, müzik ve grafik için yararlanıyor. Bunun yanı sıra **"Elektrogrill"** (elektronik ızgara) adındaki grupta çalıyor. Ona göre, yaptıkları gürültülü gösterilerle, sanata açılan kapıları doyuruyorlar.

Carsten yadsımayı özgürlük meraklısı okul arkadaşlarında görüyor. **"Artık özgürlük kelimesine dayanamıyorum. Bugün herkes özgürlükten bahsediyor, okulda toplanıp şarkılar söyleyerek bir özgürlük haftası düzenlediler. Yoo, bu bana uymuyor. Onlar hep bir şeylerin karşısındalar; füzelerin, kimyasal serpintinin, onun bunun. Bence hepsi can sıkıcı şeyler, çünkü ben gelecekle uğraşmak istemiyorum, o yüzden de bilgisayarla uğraşıyorum"** diye belirtiyor Carsten.

Bu gibi hareketler Carsten için kitle kültürüne dönmüş. O da bu kültürlere karşı koyabilmek için kompüterden yararlanıyor ve bu sırada kendini bir ön savaşçı olarak görüyor. Bunun nedeni de herkesin korku duyduğu bir şeyi onun çoktan anlamış olması.

14 yaşındaki Martin, okul dışındaki tüm zamanını bilgisayarıyla birlikte geçiriyor. Merakı video oyunlar üretmek, bu oyunların programlarını hazırlamak. Martin'in hazırladığı oyunlardan birinin adı "okul kırma." Freddy, okuldan kaçıyor, bir labirente giriyor. Peşinde canavar öğretmenler, polisler ve hatta belediye başkanı...

Şüphesiz bilgisayar meraklısı başka gençleri de örneklemek mümkün. İnsan bilgisayara meraklı olabildiği gibi pul koleksiyonculuğuna, müziğe veya futbola da meraklı olabilir. Peki bilgisayarı diğer tüm hobilerden ayıran, ona bu mitolojik pırıltıyı veren nedir? Yetişkinlerin bu konudaki düşünceleri niçin genelde olumsuz?

Akla ilk önce Martin'in de saymış olduğu klasik ve bilinen nedenler geliyor: Her soruya nesnel cevap veriyorlar ve çocukları etkileyen bir ekrana sahipler. Bilgisayar programlamada sorunlarla dolu yaşamdan saklanacak bir mantık alanı doğuyor. İşin ilginç bir yanı çocukların **"bilgisayar"** ile **"gerçek"** dünyayı birbirinden çok iyi ayırt edebilmeleri. Programlama dilini bir yabancı dil gibi rahatlıkla öğrenebiliyorlar ve bunun sonucu olarak büyüklerin karışamadığı, kendilerine özgü bir kodlama sistemi geliştiriyorlar. Burada roller tamamen tersine dönüyor: Her zaman her şeyi bilen büyükler, birdenbire bütün otorite ve güçlerini kaybediyorlar.

Bunun klasik anlamda bir isyanla ilgisi yok. Çocuklar için kariyer, zenginlik ve aile yaşamı gibi kavramlar büyük önem taşıyor. Yaptıkları her şey kendine güven için, bu da ergenlik çağında çok değerli bir şey. Bütün çocuklar kendilerine büyüklerin soyutlanmış olduğu bir gelecek geliştiriyorlar. Sadece dünyanın sonunun geldiği izlenimi değil pedagojik ve psikolojik kavramlar da, çeşitli feminist hareketlerle güçlenerek, burjuva kesimine kadar ulaşıyor. Martin'in annesinin de dediği gibi sürekli haberleşme bir inanış haline geldi. Eğitimdeki pedagoglaşmanın, eski otoriter anlayışı yıkarak yaşamı gençler için daha kolay hale getirdiği bir gerçek. Ama aynı zamanda bir inanç baskısının da nedeni. Bu baskı onları özel yaşamlarını gözler önüne seren ahlaki bir zorunluluğa itiyor. Bilgisayarlar kendi stillerini geliştiren topluluklarda yeni bir altkültür oluşumu için ideal araçlar.

Bilgisayar çocuklarının sosyal ilişkileri en aza inmiş durumda. Bu çocuklar kendilerine göre kodlar, kısaltmalar kullandıkları için eskiden olduğu gibi kliklere ihtiyaç duymuyorlar. Bilgisayar yeni bir biz duygusu yaratmıyor; zaten çocuklar da sosyal yoğunluk aramıyorlar. Bilgisayar tam tersinin gelişmesine neden oluyor: Büyüklerin anlayıştan yoksun dünyasından bağımsız, ergenlik hayallerinin rahatça gerçekleştirilebileceği bir yer, aynı zamanda moda kliklerden ve dini kurallardan uzak bir içe dönüklük. Böylelikle yetişkinlerin dünyasına ve şimdiye kadarki punk, hardrock gibi akımlara karşı olan, bir **"anti - altkültür - altkültür"** oluşuyor. Bunun yanı sıra çekingen kişiler için güçlü olabildikleri bir alan sağlamakla kalmıyor, aynı zamanda yalnızlığı ve toplumdan uzaklığı sağlayan bir sığınak görevini görüyor. Bu parlak karışım hem devrimci hem uyumlu.

(DİE ZEIT'dan)